

LUNDS
UNIVERSITET

”Det löser sig”

– en explorativ studie av killars syn på vikten av prestation i grundskolan

Psykologexamensuppsats
2006-06-01

Författare
Jerry Leijon
Christian Servin

Handledare
Margot Bengtsson

Examinator
Sven Ingmar Andersson

”Åhhh en pluggis – vad tråkigt!”

– Markus, årskurs 9

ABSTRACT

This study is aimed at exploring the views of adolescent boys concerning the underlying causes behind the fact that the grades of Swedish high school boys are significantly lower than those of the Swedish high school girls.

Following the analysis of the interviews of 31 participating boys, the authors managed to identify several possible areas of interest. Among these are: not enough planning of school work, an undefined optimism about the future, and an instrumental-strategic way of thinking concerning grades.

Keywords: Boys, high school, grades, adolescence, masculinity

SAMMANFATTNING

Denna undersökning är ämnad att utforska högstadikillars syn på de bakomliggande orsakerna till det faktum att deras grundskolebetyg är sämre än tjejernas, och att denna skillnad ökar.

Analys av intervjuer med de 31 medverkande killarna gav ett antal möjliga förklaringar, bland annat; bristande planeringsförmåga, en odefinierad optimism om framtiden samt en instrumentell-strategisk inställning till betyg.

Nyckelord: Killar, högstadiet, betyg, adolescensen, maskulinitet

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INTRODUKTION.....	1
TEORETISK ÖVERSIKT	3
AVGRÄNSNING	11
SYFTE	11
METOD.....	12
FORSKNINGSINTERVJUN	12
OM DELTAGARNA	15
OM INTERVJUSTRUKTUREN	16
OM VÅRT TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	17
OM UTSKRIFTEN AV INTERVJUERNA	18
OM ANALYSEN.....	19
RESULTAT	21
FÖRSTA SPONTANA TANKEN	22
UPPDELNING I TEMAN.....	24
FÖRKLARINGSFAMILJER	27
SAMMANFATTNING AV RESULTATEN.....	38
PORTRÄTTERING AV TRE KILLAR	40
SAMMANFATTNING AV PORTRÄTTERINGARNA.....	50
DISKUSSION	51
OM FÖRFATTARNAS FÖRFÖRSTÅELSE OCH VÄRDERINGAR.....	51
OM UNDERSÖKNINGEN	52
VID FÖRSTA ANBLICKEN.....	54
VAD DE OLIKA FÖRKLARINGSFAMILJERNA INNEBÄR	55
VAD PORTRÄTTEN KAN BELYSA	63
SAMMANFATTANDE DISKUSSION OCH FÖRSLAG TILL FRAMTIDA FORSKNING	63
REFERENSER.....	66

INTRODUKTION

Tjejer är flitigare i skolan än vad killar är. Så lyder en djupt rotad, allmänt vedertagen föreställning om hur elever presterar i skolan i Sverige. Killarna håller på med man-vet-inte-vad i skolan medan tjejerna snällt sitter i bänken och utför sitt skolarbete. En tendens sedan några år tillbaka är emellertid att föreställningen också avspeglas i verkligheten - tjejer som grupp tycks prestera bättre i grundskolan än vad killar som grupp gör. Vid en tillbakablick framgår att skillnaden i prestation för inte så länge sedan antingen var omvänd eller inte så uttalad och att detta var ett faktum som inte högljutt ifrågasattes. Tjejernas prestationer har konsekvent förbättrats över åren till en punkt i nuläget då även den gamla föreställningen att killar generellt sett är bättre på matematik har punkterats. (Utbildningsdepartementet 2004, Björnsson 2005).

I en publikation från utbildningsdepartementet (Könsskillnader i utbildningsresultat – fakta, mönster och perspektiv, 2004) framgår att andelen killar som ej nått målet ”Godkänd” i alla skolämnen är 29 % jämfört med 22 % av tjejerna. Vidare framgår även att killarna är överrepresenterade bland elever som har lägre eller medelmåttiga betyg medan tjejerna är överrepresenterade bland elever som når höga betygsnivåer.

I förlängningen avspeglas detta också på högre utbildning, såsom högskolestudier, där i nuläget runt 40 % av de som tas in är män medan runt 60 % är kvinnor (Forneng, 2005). Vidare framgår i Fornengs (2005) analys att av alla yrkesutbildningar med högskoleexamen i Sverige 2003/2004, från utbildningar med fler än 100 avlagda examina per år, hade endast tre en jämn könsfördelning vid examen. Alla övriga hade en snedare könsfördelning än 40/60 och i samtliga utbildningar utom högskole- och civilingenjörer, var kvinnorna i majoritet.

Fenomenet att killar presterar sämre kan inte fullt förstås utifrån vare sig social status, genusstrukturer i skolmiljön, biologiska faktorer eller etnicitet (Björnsson, 2005).

En översiktlig teorigenomgång ger vid handen att en överväldigande majoritet av forskningen avseende både elevers prestationer, deras ”vardag” i skolan och deras syn på sig själva och sin identitet i skolan är inriktad på tjejer. Mycket lite av forskningen på det här området har inriktats på killarnas villkor i skolan.

Hur ser unga killars verklighet i skolan ut? Hur resonerar de kring ämnen som vikten av att prestera, klara av och gå vidare inom utbildningsväsendet? Hur kan fenomenet att unga killar presterar sämre i utbildningsväsendet än unga tjejer förstås utifrån hur killarna själva upplever hur det är att vara kille i grundskolan i 2000-talets Sverige, hur de upplever sina villkor och sin situation?

Författarnas ansats är att belysa och undersöka ovanstående frågor utifrån hur unga killar själva resonerar kring dem. Eftersom fokus för arbetet tycks vara relativt outforskat valdes en kvalitativt explorativ ansats att genom semistrukturerade intervjuer lägga den grund på vilken arbetet vilar.

I arbetet har kommunikationen en central roll som dels ett växelspel mellan intervjuare och den intervjuade och dels ett växelspel mellan författarna. Eftersom kommunikation ofta färgas av parternas föreställningsvärld, värderingar och tidigare erfarenheter och dessutom ofta är föremål för efterhandstolkningar strävar författarna efter att i så hög utsträckning som möjligt klargöra sina egna bias och förförståelser samt de personliga motivationer och den strävan som ledde författarna på spåren.

Båda författarna praktiserade som kandidater på skolor under ungefär en termin under handledning av skolpsykologer. De primära arbetsuppgifterna rörde såväl skol- som förskoleverksamheten och arbetet utfördes mestadels i form av handledning psykolog - personal. Kontakterna med skolpersonal och skoladministration var många och ofta handlade samtalen om skolans (knappa) resurser och skolans uppdrag och upplevelsen att resursbristen påverkade förmågan att fullgöra uppdraget negativt. Vidare diskuterades de upplevt

annorlunda (jämfört med främst generationerna födda på 40-60-talen) förhållningssätt och sätt att resonera som många unga i det tidiga 2000-talets Sverige förefaller besitta. Detta ledde till dels ett bestående intresse för den verklighet som råder inom utbildningsväsendet i Sverige, dels uppfattningen att den relativa samstämmighet som verkade finnas inom gruppen skolpersonal troligtvis måste spegla åtminstone en del av en bakomliggande verklighet.

Teoretisk översikt

Den allmänna debatten

Debatten om att tjejer betygsmässigt tycks dra ifrån killar i grundskolan har tagit fart på senare år (sedan 1999 och framåt) och olika fakta, förhållanden och förslag på lösningar har stötts och blötts i massmedia och även tagits upp av myndigheter.

Under läsandet av uppsatsen och även för den delen läsandet av debatten, bör hållas i åtanke att sedan 1998 har betygen i grundskolan stadigt förbättrats, både för killar och för tjejer. Allt fler når betyget ”godkänd” i flera ämnen och det generella betygsgenomsnittet har ökat för killar och för tjejer. Däremot har tjejernas betyg ökat snabbare än killarnas betyg och fler tjejer än killar når de högsta betygsnivåerna (Skolverket, 2003), (Könsskillnader i utbildningsresultat, Utbildningsdepartementet 2004).

Samtliga skolelever har alltså bättre betyg än för bara några år sedan och fenomenet av intresse för uppsatsen är att pojkar i allt högre utsträckning tycks släpa efter i skolsystemet. Detta är i sig ingen ny företeelse. Cohen (2002) visar hur killar i Storbritannien sedan 1800-talet presterar sämre i undervisningssituationer än tjejer och visar hur ansatserna att förstå detta faktum har sett ut. När det gäller killars problem i undervisningssituationer har orsakerna härtill ofta attribuerats till och sökts hos externa faktorer, såsom undervisningsmetoder, den använda pedagogiken eller lärarnas insatser medan tjejers problem

ofta attribuerats till för dem individuella faktorer såsom personliga egenskaper, förmåga, intresse etc.

Debatten har emellertid tagit fart och redan 1999 togs detta förhållande upp i skolverkets rapport "Läroplanerna i praktiken" och man ställde där frågan om "pojarna håller på att bli skolsystemets förlorare" (s 145).

Mycket av forskningen på området "skolframgång" har varit fokuserad på att förstå relationer mellan skolframgång och social bakgrund eller på att förstå unga tjejers upplevelser av och villkor i skolan. Väldigt få studier har varit inriktade på att försöka förstå unga killars upplevelse av sin situation i skolan. Elisabeth Öhrn gör i "Könsmönster i förändring – en kunskapsöversikt om unga i skolan" (2002) en översikt av forskning som beskriver förändringar i unga mäns och kvinnors villkor, förhållningssätt och agerande i utbildningssituationen och nämner endast en studie (Kryger, 1990) som är inriktad på killars situation i skolan.

Om unga människors utveckling samt hur man skapar kön

Det finns skillnader mellan hur det är att vara kille och tjej i dagens samhälle. Dessa skillnader sträcker sig bortom de rent fysiska eller biologiska och verkar inbegripa någonting större, mer allmängiltigt. Även om denna undersökning inte är ämnad att fokusera just på skillnader och likheter mellan killar och tjejer, så är det ofrånkomligt att ställa sig frågan: hur skapas kön? För att ge en bakgrund till ämnet kommer vi nu kortfattat att studera begrepp såsom kön och genus, samt ge en teoretisk överblick över hur man ser på skapandet av kön, könsroller och strukturer. Vi kommer att presentera teorierna med utgångspunkt i först det intrapersonella planet (inom individen) för att därefter tala om interpersonell psykologi (mellan människor) samt på en ideologisk nivå (samhället), även om gränserna däremellan inte är tydliga eller ens väsentliga annat än för tydligheten. Vi kommer även, när det är

lämpligt, att redovisa något från ett urval teoretiska angreppshåll som representerar utvecklingspsykologi, kognitionspsykologi o. dyl.

Låt oss emellertid börja med att konstatera att varje människa befinner sig i ett sammanhang, till vilket vi hela tiden förhåller oss. Vi föds in i ett specifikt system och allt eftersom vi blir äldre och utvecklas gör vi det i ständig relation till oss själva och andra människor. Dessutom föds vi alla med en uppsättning fysiologiska förutsättningar, av vilka en är könstillhörigheten. I arten människa ingår som bekant två sorters kön – man och kvinna. Så långt är det relativt enkelt.

Men hur ser människan på kön och könstillhörighet och finns det bara två enskilda sätt att se på detta? Naturligtvis inte. Begreppet *kön* räcker alltså inte till för att beskriva mer än just biologiskt kön, varför begreppet *genus* blir intressant. Ordet *genus* är sprunget ur samma ordstam som *generera*, d.v.s. att producera och det används dessutom i många språks grammatik för att beskriva substantivs könsegenskaper. Redan här hittar vi ledtrådar till vad begreppet kan innebära. Då det används i grammatiken och därmed är en väsentlig del av språket, visar det att även ickebiologiska substantiv kan betraktas ur ett könsperspektiv och att denna uppdelning i manligt och kvinnligt är starkt förknippat med mänsklig kultur (Connell, 2003). Denna dikotomi kan emellertid inte, som vi konstaterat ovan, fullödiget beskriva hur olika könstillhörigheter och upplevelser därav kan se ut. Vi återkommer därför nu till den första ledtråden – att ordet *genus* är så nära släkt med att *producera*.

Modern konstruktivistisk teori pekar på att *genus* handlar om sociala relationer som ständigt skapas, återskapas och omformas av individerna. Att vara kvinna eller man, tjej eller kille, är således varken en ren dikotomi eller ett statiskt tillstånd som enbart påförs oss av yttre omständigheter eller agenter. Connell (2003) menar att *genus* handlar om att se just dessa relationer som uppstår mellan individer och grupper av människor och att se vilka strukturer som byggs upp till följd av dessa relationer. Som exempel på sådan struktur kan nämnas

maskulinitet, eller manlighet i vardagligt tal, vilket är starkt knutet till undersökningens syfte och de grundläggande frågor den berör.

Med detta i åtanke ska vi nu gå vidare med att studera de psykologiska aspekterna av genus, med utgångspunkt i individen.

Individen

Det är redan nu viktigt att poängtera det som Connell (2003) tar upp när han talar om att genuskillnader är situationella. Det är till exempel avsevärt tydligare att det är skillnad på män och kvinnor under fotbolls-VM, där herrar har en cup (de spelar fotboll) och damerna en (de spelar damfotboll), än det är då människor samlas i en lokal för att se en föreställning. I det senare fallet är den väsentliga skillnaden snarare mellan publik och artister, än mellan olika slags publik. När publiken går hem är det dock tänkbart att det blir skillnaden mellan mannen och kvinnan i ett heterosexuellt par, eller mellan män och kvinnor i produktionen av föreställningen, som blir den mest märkbara när vi talar om genuskillnader.

Vidare berättar Connell (2003) om en undersökning utförd av etnografen Barrie Thorne, i vilken hon introducerar sitt begrepp *gränsarbete*. Thorne upptäckte att barn varierade sin fokusering på genuskillnader väldigt mycket under skoldagen, på ett liknande sätt som beskrivits ovan och att de för det mesta hade ett relativt avslappnat förhållande till könstillhörighet och vad det medför. I vissa situationer kom dock barnen att fokusera intensivt på just dessa skillnader, som till exempel när ”killar jagar tjejer” eller tvärtom, eller när någon kille anklagades för att vara smittad av ”tjejbaciller”. Det är just detta som Thorne menar är gränsarbete. De unga människorna experimenterar med könsroller -skillnader och -gränser, drar lärdom av dem, utmanar dem och lär sig dessutom mycket av vilka strukturer som de äldre barnen och de vuxna visar upp. Det viktiga i sammanhanget är alltså att barn och

ungdomar på ett mycket aktivt sätt arbetar med såväl sina som andras könsroller och att detta alltså inte verkar socialiseras in på det något passiva sätt man tidigare har antytt.

Det kan vara på sin plats att slutligen betona begreppet *könsroll*, vilket implicerar att det finns såväl en biologisk som konstruktivistisk bas till genus, genusrelationer och upplevelser därav. Ingen människa är ju utan kropp och därför kan det vara passande att använda detta begrepp som ett slags sammanfattning av vad gränsarbetet syftar till - nämligen att skapa sig en identitet, eller roll, baserad på dels sitt biologiska kön som av de genusrelationer man har att förhålla sig till.

Vad gäller den rent biologisk-kognitiva utvecklingen framgår av Flavell (1993) att unga människor under adolescensen kraftigt utvecklas kognitivt, bland annat med avseende på självreglering, planering och självövervakning. Den metakognitiva förmågan utvecklas även den avsevärt och leder till upptäckten av nya och effektivare sätt att behandla information. Samtliga är ju förmågor som är centrala i skolans värld och på vilka det ställs krav av skolans auktoriteter.

Individer emellan

När människor umgås, arbetar tillsammans eller på andra sätt förhåller sig till varandra (vilket vi ju gör stora delar av tiden) blir genusstrukturer ofta tydliga. På många arbetsplatser eller andra former av organisationer finns det mer eller mindre uttalade och påvisbara sådana, medan det på andra är mindre tydligt. Som exempel på organisationer där denna struktur, eller *genusregim* för att tala med Connell (2003), är relativt uppenbar kan nämnas militären (som är till stora delar en manlig organisation) eller skolan (som i vår kultur är huvudsakligen kvinnlig).

När individer kommer i kontakt med dessa genusregimer kommer de givetvis att behöva relatera till dem. I många fall är detta relativt oproblematiskt och medför inga direkt märkbara

konsekvenser. I fallet med militären är det emellertid rimligt att tänka sig att en kvinnlig officer får möta tvivel på sin förmåga eller få sin ledarförmåga ifrågasatt. På samma sätt är det rimligt att tänka sig att unga killar ställs inför vissa speciella omständigheter när de möter den kvinnliga genusregimen som skolan utgör. När en ung kille genomför sitt genusarbete, i strävan efter att skapa en könsroll, kommer han att behöva förhålla sig till den genusregim han befinner sig i under skoltiden. Om man antar att det är på det sätt som många forskare menar (Björnsson, 2005), att killar är mycket tävlings- och prestationsbenägna, så kan killarna kanalisera denna tävlingsönskan på i huvudsak två sätt – antingen kan de använda sig av de medel, skolarbete och betyg (och så småningom karriärmöjligheter), som skolan erbjuder för att tävla och konkurrera, eller så kan de lägga sig till med det som Bjerrum Nielsen och Rudberg (1991) beskriver som en ”protestmaskulinitet” – en maskulinitet som kanaliserar konkurrensviljan genom att uttrycka trots mot regler och strukturer, att stöka, störa och vara stark. Denna slags maskulinitet kan leda till att killarna kommer att hamna i konflikt med den i skolan rådande regimen, vilket i sin tur innebär att killarna mer eller mindre och på olika sätt, hamnar i clinch med organisationen.

Phoenix (2003) menar att följderna av denna protestmaskulinitet kan skönjas i det hon uppfattar som en (åtminstone bland killar i Storbritannien) antipluggkultur. Antipluggkultur implicerar således att killarna aktivt motsätter sig skolans vilja och istället engagerar sig i ett beteende som motverkar framgång i skolan. Detta är en följd av, menar Phoenix, att de killar som väljer att anstränga sig i skolan ständigt är i behov av att förhandla om sin position gentemot andra killar.

Vidare kan man se att det verkar finnas en skillnad mellan hur killar i mindre respektive större orter hanterar och ger uttryck för denna möjliga protestmaskulinitet. Detta kommer att redogöras för i ett kommande avsnitt.

Individer i samhället

På en samhällelig nivå kan man beskriva genusstrukturer på många olika sätt. Ett är att tala om socialisation, vilket innebär att samhällsmedborgare inlemmas i det sociala systemet och alla dess strukturer genom att agenter utövar påverkan på individen. Dessa agenter utgörs av dels individer och system på en nära nivå såsom familj och vänner, men även på en institutionell nivå i form av dagis, skola, arbetsplatser och organisationer eller (för vissa) värnplikt. Detta förhållningssätt implicerar att genusstrukturer på så sätt mer eller mindre ”går i arv” eftersom en yngre människor hela tiden lär sig av äldre eller i hierarkier högre uppsatta människor. Detta är givetvis inte helt utan sanningsinnehåll – samhällen och strukturer förändras inte över en dag, men detta synsätt passiviserar individerna. Som vi har sett tidigare så är arbetet med att se, skapa och omskapa strukturer ett mycket aktivt präglat arbete som ständigt pågår inom och mellan människor. Det är därför viktigt att se dessa strukturer som just aktivt skapade och därmed även fullt möjliga att omforma. Phoenix (2003) påpekar också att i det nya sociala systemet är just den enskilde individen själv i högre utsträckning ansvarig för att omskapa sin identitet, till skillnad från förr.

Med ovanstående i hågkomst, låt oss nu studera vad det svenska samhället, med lagar och förordningar, har för syn på och mål med den struktur vi har i fokus under denna undersökning – skolan.

Vad läroplanen säger

Skolan är en politiskt reglerad verksamhet som styrs på flera nivåer. Nationellt sker detta genom läroplanerna som reglerar vilka ämnen som ska ingå i skolverksamheten samt vilka mål och värderingar verksamheten ska bygga på. På kommunal nivå utarbetas en skolplan som anger hur resurser ska fördelas och hur verksamheten ska organiseras. På den enskilda skolan har rektorerna ansvar för att utarbeta en arbetsplan och ansvar för att den enskilda

skolan når de nationella målen. Den sista nivån utgörs av lärare och elever som har att tolka målen och avgöra på vilket sätt dessa ska nås. Detta innebär att ansvaret för urval av relevant kunskap och tillämpandet av metoder för att tillägna sig denna ytterst, enligt Läroplan -94 (Skolfs 1994:1), ligger på de enskilda lärarna och eleverna.

Det som främst intresserar författarna är de riktlinjer som har att göra med elevernas kunskapsutveckling (även om kunskapsutveckling säkert är intimt förknippad med till exempel värderingar och förhållningssätt får vi avgränsa oss här) vilka återfinns i bilaga 1. Dessutom bör den tydligt uttryckta strävan att varje elev ”inhämtar tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att kunna träffa väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning” särskilt noteras.

Skillnaden mellan industriellt respektive akademiskt präglade orter

Angående en eventuell skillnad i prestation mellan elever från större och mindre orter, eller som i vårt fall mellan orter med akademisk eller industriell prägel, visades i Björnssons (2005) rapport att killarnas betygsmässiga tapp relativt tjejerna förekom generellt i landet. Det fanns alltså ingen signifikant skillnad mellan olika orter. Däremot framgår av Skolverkets statistik (2003), att elever från orter med akademisk särprägel har ett något högre snittbetyg.

Bjerrum Nielsen och Rudberg (1991) pekar emellertid på att det i medelklasskulturer ses som ett manligt värde att prestera intellektuellt medan det i arbetarklasskulturer snarare är en kvinnlig angelägenhet. Detta innebär att många arbetarklasskillar inte sätter något större värde på att prestera intellektuellt då detta förknippas med kvinnlighet – istället framhäver de hellre fysiskt och praktiskt arbete som eftersträvansvärt. När det gäller killar med medelklassbakgrund sätter de i en annan utsträckning värde på intellektuella prestationer. Detta skulle på ett annat sätt kunna lägga grunden för en akademisk konkurrens mellan killar och tjejer där högpresterande tjejer kan uppfattas som ett hot. Käller (1990, i Öhrn 2002)

belyser bland annat dominanshandlingar i klassrummet och visar att killar i högre utsträckning än tjejer använder normbrytande handlingar (såsom nedvärderande kommentarer, avbrytande tal, fysiska handlingar) för att avgränsa sig mot tjejerna.

Vi har i denna undersökning valt att inte lägga någon större vikt vid denna skillnad, utan har främst haft den i åtanke när vi valde ut medverkande skolor, för att på sått få en bredd i underlaget.

Avgränsning

Vår bestämda åsikt är att det viktigaste i sammanhanget är just killarnas egen uppfattning. Vi vill mena att killarna har den bästa uppfattningen av sin egen, unika, situation, även om det kanske är skolverk, kommuner, skolpersonal eller forskare som har den övergripande kunskapen om hur man ska skapa ett så bra *system* som möjligt. Detta kommer att innebära en möjlig konflikt mellan vad killarna anser och vad övrig forskning visar, eller vad teorier kan tänkas säga oss om killars situation, men detta är ett faktum vi underordnar killarnas egen upplevelse.

Ty som Platon säger, ”Om man frågar en människa och frågar henne förståndigt, så kan hon själv säga hur det förhåller sig. Men om det ej redan finnes vetande och förstånd hos henne, skulle hon ej vara i stånd till detta.” (d’Elia, 2000)

Syfte

Undersökningens syfte är att från ett urval killars synvinkel belysa hur de uppfattar det faktum att killar i allmänhet får allt sämre betyg jämfört med tjejer i grundskolan.

METOD

I detta avsnitt kommer vi beskriva undersökningens metod, genom att inledningsvis beskriva den teoretiska grund på vilken den vilar. Därefter beskrivs deltagarna, sedan vårt tillvägagångssätt innan och under intervjuerna och slutligen redogör vi för hur analysen av det insamlade materialet skett.

Forskningsintervjun

Kvale (1997) definierar forskningsintervjun som ”en intervju vars syfte är att erhålla beskrivningar av den intervjuades livsvärld i syfte att tolka de beskrivna fenomenens mening”. Han framhåller att en stor fördel med att använda kvalitativa intervjuer som redskap i forskningen är att de är så öppna. Det finns inga fastslagna regler att följa eller standardtekniker att använda. Många avgöranden i en intervjusituation måste fattas på plats ”här och nu”, till exempel måste ofta ställning tas till huruvida nya och kanske oväntade uppslag ska följas upp eller hur oförmodade uppgifter eller beteenden ska hanteras. Kvale menar vidare att det finns återkommande metodologiska val att ta ställning till före och under en intervjuundersökning och gör en uppdelning av denna i sju hierarkiska stadier för att tydliggöra detta. Detta är den metod vi valt att använda oss av i denna undersökning och en kortfattad sammanfattning följer nedan.

Stadie 1 – Tematisering

Under det första stadiet bör forskaren eller intervjuaren införskaffa förkunskap om ämnet denne avser att undersöka eftersom förmågan att ställa viktiga och relevanta frågor kräver

kunskap. Därefter bör syftet med intervjuundersökningen klart formuleras och med förkunskaper och syfte klara kan beslut om metod, relevanta frågor och infallsvinklar fattas.

Stadie 2 – Planering

Hur ska den eftersträlvade kunskapen erhållas? Hur ska intervjuerna se ut? Hur många intervjupersoner ska användas med tanke på generaliserbarhet och validitet? Vilka resurser finns att tillgå? Vilka etiska överväganden måste göras?

Stadie 3 – Intervjun

Kvale börjar med att framhålla vikten av noggrannhet i stadie 1 och stadie 2 som förutsättningar för en lyckad intervju och fortsätter med att framhålla de kritiska första minuterna av en intervju – intervjuaren bör här ge en kort orientering om intervjuens syfte och de andra mer praktiska bitarna av intervjun såsom till exempel användandet av inspelningsapparat. Intervjuaren bör vara uppmärksam, intresserad och visa respekt för den intervjuade, eftersom etablerandet av en samarbetsallians är avgörande för huruvida den intervjuade känner sig bekväm i situationen och därmed tillåter sig själv tala fritt med en främling.

De intervjufrågor man använder sig av bör vara tematiska på så sätt att de anknyter till den teori som ligger till grund för undersökningen och dynamiska i det att de stimulerar till ett positivt växelspel i intervjusituationen – den intervjuade bör känna sig motiverad att tala om sina upplevelser och föreställningar och bör föras framåt i samtalet.

Stadie 4 – Utskrift

Det allra vanligaste sättet att registrera intervjuer är att ta spela in dem med någon slags inspelningsapparat och därefter översätta det talade språket till skriftspråk. För att det inte

skall bli för väsentliga skillnader mellan två intervjuares utskrifter, är det en avgörande fördel om man redan i förväg har fastslagit hur utskrifterna skall ske, med avseende på t. ex. följdfrågor, pauser o dyl. Den mest relevanta frågan att beakta i sammanhanget är ”Hur ser den utskrift ut som lämpar sig för mitt forskningssyfte” (s 152).

Stadie 5 – Analys

Kvale omnämner många olika sätt att analysera ett intervjumaterial. Bland annat tar han upp en fenomenologiskt grundad teknik rörande meningskoncentrering hämtat från Giorgi (1975). Metoden fungerar så att forskaren först försöker skaffa sig en helhetsbild av intervjumaterialet och därefter försöker fastställa de meningsenheter, dvs. de uttalanden som upplevs formulera en mening, som uttrycks av intervjupersonen. Det tredje steget i är det mest centrala – forskaren försöker formulera vilket tema eller övergripande betydelse varje mening enhet har. Efter att centrala teman har formulerats dessa användas vidare för att söka svaret på forskningsfrågan (s 175).

Stadie 6 – Verifiering

Frågan om verifiering ska vara närvarande under alla stadier av undersökningen. Under själva intervjun kan till exempel ett omedvetet och oreflekterat användande av ledande eller stängda frågor leda resultaten mot ett visst håll och påverka reliabiliteten på det stadiet. Senare i arbetet kan sättet på vilket utskriften av intervjun sker på komma att ha sina speciella konsekvenser för resultatens reliabilitet. Vad gäller validitetsfrågor rekommenderas ett förhållningssätt som innebär att dessa utvärderas kontinuerligt genom hela arbetet (s 214).

Stadie 7 – Rapportering

Kvale framhåller att viktiga frågor att reflektera över är till vilka rapporteringen riktar sig och vilken form av rapportering som bäst speglar de resultat en intervjuundersökning har gett. Han betonar det ofta återkommande dilemmat mellan att presentera resultaten i en vetenskapligt dokumenterad och kontrollerbar form eller att presentera resultaten i en illustrativ och engagerande form.

Vad gäller själva intervjusituationen är det vidare metodologiskt givande att beakta Edmund Husserls *epoché* och *fenomenologiska reduktion*. Det är väldigt svårt att ge en kortfattad bild av de fenomenologiska teorierna, men några av huvudpunkterna kommer att tas upp här. Enligt fenomenologin betraktas medvetandet som den absolut viktigaste källan till kunskap eftersom förståelsen av ett givet fenomen alltid konstrueras av och utifrån ett medvetande. För att då lyckas komma nära ett fenomens, eller en berättelses, kärna behöver man via den fenomenologiska reduktionen parentessätta (*epoché*) de förkunskaper, värderingar och föreställningar man har med sig och närma sig fenomenet som en utforskande nybörjare (Allwood och Erikson, 1999). Praktiskt innebär detta en kritisk granskning av den kunskap och de värderingar man själv för med sig in i en situation för att medvetandegöra hur de kan tänkas påverka ens tolkning och förståelse av en annan persons livsvärld. Dessutom är det centralt att ge tillräckligt med utrymme för intervjupersons berättelse och inte ständigt avbryta för frågor, reflektioner eller instämmanden (Kvale, 1999).

Om deltagarna

Underlaget till denna studie utgjordes av 31 killar i grundskolans årskurs nio, från fyra skolor i södra Sverige. De fyra skolorna var utvalda baserat på en förhoppning hos författarna, om att omfatta skolor från orter med både industriell samt akademisk särprägel. Förfrågningar

skickades ut till ett antal sådana skolor inom en radie av ca 200 km från Lund och urvalet var avklarat när fyra skolor som mött våra kriterier tackat ja till medverkan. Arton killar var därmed från orter med tydlig industriell tyngd och tretton var från en akademiskt tyngre kännetecknad stad.

Medverkan i intervjuerna var frivillig och urvalet mellan och inom klasserna sköttes av lärare och elever själva.

Om intervjustrukturen

Den intervjustruktur (Bilaga 4) vi använt oss av i undersökningen är uppbyggd kring fyra centrala teman. Intervjun inleddes med en kort introduktion och avslutades med en kort utvärdering.

Tema 1

Intervjuns första tema kallade vi ”Skola, betyg pluggande och skillnader mellan killar och tjejer” och där var vi intresserade av hur killarna ser på de olika skolämnena, vad som kännetecknar ett roligt respektive tråkigt ämne och hur lärare kan vara. Vi ville också få fram killarnas uppfattning om hur viktigt skolarbete är, hur de ser på betyg och vad som kan tänkas förklara hur det kommer sig att killars betyg blir allt sämre i förhållande till tjejers.

Tema 2

Det andra temat kallade vi ”fritid och intressen” och det var ämnat att fånga upp killarnas syn på vad killar gör på sin fritid, samt om det finns någonting i detta som kan tänkas påverka betygen.

Tema 3

Tema nummer tre benämndes ”hur en kille ska eller inte ska vara”. Detta tema var tänkt att belysa hur killar ser på begrepp som identitet, vad de ser som viktiga personliga egenskaper och vilka normer som gäller för en kille på högstadiet idag.

Tema 4

Det sista temat, ”bekantskapkrets, vänner och vad man gör tillsammans”, var tänkt att fånga upp killarnas syn på hur till exempel attityder och värderingar kan förmedlas inom en kamratkrets.

Bakgrunden till uppsatsens struktur var främst de intryck författarna samlat på sig genom läsning av rapporter och teorier, de erfarenheter vi gjort oss under utbildningen, samt av våra erfarenheter från skolväsendet. Då mycket lite forskning av den här typen är utförd, genomfördes av författarna ett mindre antal testintervjuer, vilka resulterade den slutgiltiga intervjustrukturen. Detta förfarande skedde innan brev med förfrågningar skickades ut till skolorna.

Om vårt tillvägagångssätt

För att möta kraven på informerat samtycke samt för att skapa intresse för våra intervjuer, skickades ett informationsbrev (Bilaga 2) ut till de medverkande skolorna, i vilket syftet med undersökningen tydligt redovisades. I detta brev angavs även de övergripande utgångspunkterna för intervjun, för att möjliggöra ett insatt val för den enskilde eleven. Till de skolor som valde att medverka skickade vi ett informationsbrev riktat till elevernas föräldrar (Bilaga 3). Ansvaret att distribuera detta brev gavs till skolpersonalen.

Samtliga intervjuer genomfördes i början av år 2006 på de skolor där eleverna gick och författarna träffade en elev var åt gången.

I inledningen av varje enskild intervju informerades eleven om sekretess, vad syftet med intervjun och undersökningen var, vad som skulle komma att ske med hans svar, samt hur intervjun skulle vara upplagd.

Själva intervjun var semistrukturerad, med utgångspunkt i våra fyra teman. I slutet av varje intervju genomfördes en kort utvärdering för att få en inblick i hur de medverkande upplevt situationen och frågorna, samt för att ge de medverkande en behaglig och meningsfull avslutning.

Om utskriften av intervjuerna

De 31 intervjuerna varierade i längd mellan 17 min och 54 min, med en medellängd på 32 min och ett medianvärde på 32 min.

Innan det insamlade materialet analyserades skrevs varje enskild intervju ut med en ambition att vara i stort sett ordagranna, men med en viss redigering för att passa den kommande analysens meningskoncentrering. I utskriften indikerades var följdfrågor använts och av vilken typ.

Uttalanden som av författarna bedömdes kunna medföra risk för identifikation av den intervjuade redigerades med avseende på utmärkande detaljer som till exempel deltagarnas namn, egna och föräldrars yrken, namn på föreningar och Ortsnamn etc.

Om analysen

Det insamlade intervjumaterialet analyserades enligt två analysmodeller, horisontell analys och vertikal analys.

Horisontell analys

Den horisontella analysen, som är undersökningens huvudsakliga instrument, behandlar materialet som en större helhet och är inriktad på att hitta gemensamma och övergripande mönster. I en inledande fas av den horisontella analysen studerades först varje utskrivna intervju som en helhet, för att ge en helhetsbild av den intervjuade. Därefter behandlades de första spontana svaren på den inledande frågan.

Sedan genomfördes meningskoncentrering (Kvale, 1997), i vilken alla de uttalanden som av författarna bedömdes som meningsbärande i förhållande till fenomenet i fråga studerades.

Enligt modell 1 nedan, ordnades dessa uttalanden i ett antal teman som på olika sätt belyser killarnas situation i skolan och möjligen kan belysa killarnas syn på varför deras betyg är sämre än tjejernas.

Naturlig meningsenhet

Nae... Det är väl nästan som mode och sånt att de ska vara så att tjejer har bättre och så... Killar ska vara lite mer tramsiga och så och stoja på lektionerna och vill inte bry sig och sånt och det ska va häftigt och så. Det blir ju så att killar har så mycket kompisar och så och sitter längst ner och snackar och så. Och tjejer har ju två till tre kompisar max nästan och då sitter de ju med dem och då blir det inte så mycket så att de sitter och skrattar och så. Vi killar håller ju på med hockey och så och blir mer kompisar än tjejerna som träffar sina två kompisar och hänger med dem så killarna har ju så mycket mer att prata om i skolan och så när de bara är ett par tre stycken.

Och sen ska man ju vara rolig och så och killarna ska sitta där och säga roliga kommentarer och så och så får någon en utskällning och åker ut och tjejerna sitter där och tycker det är kul och så. Men sen är de klart att det finns killar som är jättebra i idrott men

Centrala tema

Killar ska vara på ett speciellt sätt.

Killar stökar för att uppnå social status.

ändå är bra i skolan och så. Men de flesta killarna har blivit så att har man blivit populär och så, så ska man sitta där bak och tramsa och så.

Jo det var ganska kul... Vi skulle börja något arbete och så var det inte så många som var så aktiva och då var det en tjej som bara skrek "Bryr ni er inte eller!?! Det är ju för fan vår framtid!!!". Så jag tror att det är så att tjejer planerar mer än killar och tänker framåt i flera steg medan killar mer tänker på nuet. Jag har inte funderat nåt på vad jag gör i framtiden till exempel. På gymnasiet blir det nog helt annorlunda, där har man betyg direkt och man vet att om man inte skärper sig där så kan det faktiskt påverka ens framtid mer än det gör på högstadiet.

Killar och tjejer är inte likadana.

Killar inser allvaret för sent.

Modell 1. Exempel på meningskoncentrering.

Slutligen sammanförde vi tematiska uttalanden till förklaringsfamiljer enligt modell 2, som därmed utgör den yttersta förklarande strukturen i vår horisontella analys. Genom att koppla dessa förklaringsfamiljer till dels den teoretiska bakgrunden gällande ungdomars psykologi och dels skolans regelverk och de rapporter som berör den, kan resultatet sedan diskuteras.

Innan vi går vidare kan det emellertid vara på sin plats med en presentation av vårt begrepp *förklaringsfamilj*. Då det inte är görligt (eller önskvärt) att utifrån en studie av detta slag fastställa rena orsakssamband, skapa enhetliga bakomliggande teorier eller förklara skeenden medelst sådana, uppstår behovet av en annan form av förklarande struktur. Denna struktur kan emellertid, avhängigt sättet den tillkommit på (tolkande av intervjuer), visa upp centrala teman, sammanföra meningar med liknande innehåll och på så sätt innebära att man kan förklara det studerade fenomenet utifrån flertalet individers sätt att ge uttryck för liknande meningsinnehåll. Man måste emellertid våga acceptera en viss ordning i det insamlade materialet. Wittgenstein (1992) gav en gång uttryck för detta tänkande när han talade om *familjelikhet*. De olika individernas förklaringar bär nämligen på likheter, på samma sätt som medlemmar i en familj gör. De är inte identiska, men uppvisar många likheter, delar många egenskaper och griper in i och korsar varandra. Vi letar alltså i denna undersökning inte efter

en högsta, förklarande instans, utan fokuserar på att sammanföra olika åsikter, tankar och meningar i förklaringsfamiljer, som på avgörande sätt liknar varandra.

Nedan visas i modell 2 ett exempel på hur tematiska uttalanden sammanförts till förklaringsfamiljer.

Faktum	Uttalande	Tema	Förklaringsfamilj
Killars betyg är sämre än tjejers	Killar är röjigare på lektionerna	Killar prioriterar inte skolan (på samma sätt)	Killar stökar i skolan
Killars betyg är sämre än tjejers	Killar har gått omkring och såsat hela skolan	Killar prioriterar inte skolan (på samma sätt)	Killar inser allvaret för sent
Killars betyg är sämre än tjejers	Killar skiter i det [prov och läxor]	Killar bryr sig inte (lika mycket)	Killar bryr sig inte

Modell 2. Exempel på analys av spontant uttalande, tema och förklaringsfamilj.

Vertikal analys

Den vertikala analysen följer tre killars berättelser och åskådliggör deras åsikter och tankar i kontexten som utgörs av intervjusituationen. Detta är tänkt att åskådliggöra killarnas faktiska resonemang under intervjuerna, samt att ge en helhetsbild av desamma. De utvalda intervjuerna var de som författarna upplevde bäst representerade vissa för killarna centrala resonemang.

RESULTAT

I den följande texten kommer våra resultat presenteras. Inledningsvis kommer vi att redovisa varje enskild killes första spontana tanke kring varför betygsskillnaderna uppstått, då detta uttalande torde vara minst påverkat av oss intervjuare och situationen i sig och på så sätt

ge en övergripande bild av deras synpunkter i frågan. Därefter kommer de intervjuade killarnas uttalanden att tematiseras, vilket sedan ligger till grund för den avslutande indelningen i förklaringsfamiljer.

Första spontana tanken

För att åskådliggöra killarnas spontana, av intervjun mest opåverkade, inställning till frågan om hur det kan komma sig att killars betyg är sämre än tjejers, redovisar vi nedan deras svar på intervjuens första fråga. Då följdfrågor ställts är detta markerat med parenteser [].

”Det har visat sig att tjejer får bättre betyg än killar i grundskolan och man har inte riktigt kommit fram till varför ännu. Så jag undrar vad du tänker om det här?”

- ”Jag vet inte... de kanske pluggar mer. Vet inte varför det är så. [Varför gör inte killarna så?] Killarna tror kanske redan de kan det.”
- ”Det har väl alltid varit så. Överlag är tjejer mer angelägna än killar att få vara duktiga och få betyg. Killarna kanske är slöare, eller inte slöare, utan vill göra annat än att sitta och plugga hela dagen.”
- ”Det är väl nästan som mode och så - att tjejerna ska vara duktigare och killarna ska vara lite mer tramsiga och stoja mer på lektionerna.”
- ”Tjejerna kanske pluggar mer, jag vet inte varför. De kanske inte har så mycket fritidsintressen som killarna har.”
- ”Njaa, jag vet inte. [Om du tänker efter?] De vill bli bättre och vill gå längre. [Varför vill inte killarna detta?] De har inte lika höga krav. De kanske vill hinna med andra grejer, kompisar och sånt.”
- ”Det finns många killar som inte bryr sig om skolan så mycket. [Vad beror det på?] Ja alltså, många linjer som finns nu, som fordon och bygg och så, där behöver man inte bry sig om SO till exempel. Det är mycket datorspel och TV-spel på fritiden som är roligare än skolan.”
- ”Jaa... jag vet inte de är smartare kanske. [Vet du något mer?] Ja, de är lugnare och bryr sig mer och är tystare. [Hur då?] Vi killar vi stökar runt men tjejerna sitter bara och tittar och arbetar.”
- ”Jag tror att det handlar om de coola killarna, de som bestämmer, de är lite sämre i skolan och då är det många som tar efter dem. De kan trampa ner på dem som är bättre.”
- ”Ja... hur menar du då? [Vad kan det bero på, hur kan det komma sig att det är så?] Killarna kanske ska vara tuffa, så de bara struntar i det och sitter och pratar och löjlar sig och så. Tjejer är lite mer koncentrerade på lektionerna och så.”

- ”Tjejer är lite bättre på att plugga kanske, för de har inte så mycket att göra. Killar är mer aktiva och idrottar och så.”
- ”Tjejer pluggar mer, killar tycker det är roligare att vara med varandra. Tjejer tänker mer på framtiden, de mognar fortare än killar.”
- ”Man vill ju inte gärna erkänna det, men tjejer är smartare än killar. De brukar vara bättre i vissa ämnen, som matte och svenska. De är födda med det.”
- ”Killar bryr sig inte lika mycket som tjejerna, gör inte läxorna utan sätter sig hellre vid datorn.”
- ”Tjejer kan inte vara kompisar på samma sätt, så de har inte så mycket som stör som killar har, de pratar mindre och så. Tjejerna har lättare att koncentrera sig då.”
- ”Tjejer pluggar mer, de ser mer allvarligt på framtiden. Kanske för att de har svårare att få jobb sedan.”
- ”Killar är mer slöa.”
- ”Vi killar tar det lite mer för dagen. Sport och tjejer tar mer tid.”
- ”Killar gör mer andra saker, åker hellre och tränar.”
- ”Ja, jo jag vet inte vad det beror på riktigt, men det kan väl ha att göra med att man är bra på olika saker. Det har ju med gener att göra, i alla fall har vi inom vår familj upptäckt att det är så. ”
- ”Det är konstigt att de får bättre betyg.. tjejer har väl alltid haft det egentligen. Det är kanske för att de engagerar sig mer, medan killar är mer ”det fixar sig” liksom. ”
- ”Tjejer är mer ambitiösa. De har en idealistisk inställning till skolan som går ut på att de går dit, gör sitt jobb och får sin utbildning, medan killar kanske ser andra vägar till målet. Kanske ser killar det som att det alltid kommer fler chanser, det fixar sig alltid på något sätt. Det finns en grundläggande skillnad på killars och tjejers mentalitet.”
- ”Alltså, det känns som om de flesta lärare har lite så fördomar mot killar. Men tjejerna sköter nog skolarbetet bättre generellt än vad killarna gör. ”
- ”Det verkar som om tjejerna bryr sig mer, som att de tycker det är viktigare att få bättre betyg än killarna, men jag tror att killarna kommer igen mer i gymnasiet.”
- ”Tjejer är mer seriösa. Killar är mer intresserade av datorspel och att ha kul, medan tjejer vill plugga.”
- ”Tjejer får mer uppmärksamhet, särbehandlas, de har det enklare i vår klass.”
- ”Det är mest killar som är klassens clown, så lärarna drar alla över ett streck. ”
- ”Tjejer är ambitiösare. De är inte så slarviga, har bättre koll på läxor. Killar bryr sig inte lika mycket.”
- ”Tjejer är ambitiösa, de planerar längre än killar. Killar vill ha mer kul.”
- ”Tjejer tar det mer seriöst redan i 7an eller tidigare, killar tar det lugnt då och får det svårare att komma ifatt. Tjejer mognar tidigare kanske?”
- ”Tjejer mognar fortare, men jag vet inte om det stämmer.”
- ”Jag vet inte. Ingen aning faktiskt.”

Den absoluta merparten av de intervjuade killarna (30 av 31) uttryckte en klart formulerad tanke som svar. De första spontana tankarna skiljer sig i vissa fall från de resonemang som killarna för senare under intervjuerna, men de redovisas som en bild av vad som kan tänkas vara den vardagliga, oreflekterade, förklaringsmodellen killarna använder sig av.

Uppdelning i teman

I följande avsnitt kommer vi att redovisa de teman som vår analys frambringt efter meningskoncentrering av intervjuerna och som på olika sätt speglar de möjliga sätt på vilka killarna själva tänker sig att betygskillnaderna kan förklaras.

Killar och tjejer är inte lika

Detta tema präglas av uttalanden av typen:

- ”Det finns en grundläggande skillnad på tjejers och killars mentalitet.”
- ”Tjejer pluggar mer för att de är trögare, de fattar inte årtal och sådant, då blir de ju bättre av allt pluggande.”
- ”Tjejer lägger ner mer tid på skolan [Varför?] För att de är tjejer.”
- ”Tjejer är bättre på att koncentrera sig under lång tid, men de tycker nog inte att det är viktigare än vad killar gör, de är bara bättre.”
- ”Det har ju med gener att göra, tjejer är oftare mer teoretiska än killar. Det är olika saker man är bra på helt enkelt, killar är bättre på praktiska saker helt enkelt.”
- ”Ja, man vill ju inte gärna erkänna det... men tjejer är nog smartare än killar.”

Killar prioriterar inte skolan (på samma sätt)

Detta tema innehåller uttalanden av typen:

- ”Det är mest killar som är klassens clown.”
- ”På skolan finns det många [killar] som tycker det är häftigt och tufft att gå omkring och tramsa och störa sig. Jag tycker att det är dags att växa upp.”
- ”Njaa... det är väl nästan som mode och sånt, att de ska vara så att tjejer har bättre betyg och så.. killar ska vara lite mer tramsiga och så och stoja på lektionerna och vill inte bry sig och sånt, och det ska va häftigt och så.”
- ”Killarna är röjigare på lektionerna, pratar mer och så. De stör och kastar pappersbollar.”
- ”Vi killar tar det lite mer för dagen, vi är inte så långsiktiga.”
- ”Betyg är ju hela framtiden egentligen, men ändå kanske man inte jobbar så hårt som man borde – man vill ju ha kul också.”
- ”Killar bryr sig inte lika mycket.”
- ”Killar gör inte läxorna. [...], jag vet inte varför det är så här men tjejerna gör i alla fall läxorna.”
- ”Antingen glömmar jag läxorna, eller så är det tråkigt. Jag känner att det är min fritid och jag vill göra andra saker.”
- ”På fritiden sitter jag ofta vid datorn, lyssnar på musik och chattar. Jag hjälper till med städning och tränar [idrott] tre dagar i veckan och kampsport två dagar i veckan och är

aktiv i föreningen ett par tre gånger i veckan så jag har knappt tid att träffa kompisar förrän på helgerna.”

- ”Tjejer lägger ner mer arbete på skolan. Jag gör inte det för jag har mer fritidsintressen.”
- ”För det första intresserar sig killar mer för att spela datorspel och ha kul. Tjejer sitter mer och pluggar. Tjejer tränar inte lika mycket heller, de har mycket mer tid att göra annat [läxor].”
- ” [Jag] hade velat [läsa böcker] men jag hinner inte. Jag märker att de som inte tränar hinner läsa mer böcker.”

Killar blir annorlunda behandlade i skolan

Detta tema söker förklaringar i det sammanhang killar och tjejer befinner sig i. Citaten visar på olika sätt hur man blir bemött, på grundval av att man är just kille eller tjej.

- ”Tjejer kommer undan med att sitta och prata. Man blir irriterad över att man blir orättvist behandlad.”
- ”Man får uppfattningen att lärarna är rätt stereotypiska. Att sådana är tjejer och sådana är killar. De kan inte acceptera undantag. Då ser de att killar i allmänhet är stökigare också.”
- ”Lärarna tror, eller vet, att tjejerna pluggar mer, så de tror också att tjejer lyckas bättre och så får de höge betyg. Det verkar som om de gillar tjejerna bättre, de favoriseras. Dessutom så bestraffas en kille hårdare än en tjej om man t ex kommer för sent. De ringer hem till killarnas föräldrar, men inte till tjejernas. [varför är det så] Jag tror att det är det första intrycket, i 7an, som gör att det är så här.”
- ”Ibland får tjejerna lite bättre betyg än de borde ha fått. Lärarna verkar tro att de är bättre och då ser de det.”
- ”En del lärare diskriminerar. Tjejerna får det bättre, de får bättre betyg och de blir inte ignorerade i klassrummet. Men det är inte speciellt mycket.”
- ”Lärarna behandlar killar och tjejer väldigt olika. Vissa lärare har feministiska tendenser. De ger tjejerna högre betyg bara för att de är tjejer.”

Det är viktigt hur man är som kille i skolan

Detta temas uttalanden präglas av uttryck som rör identitet, gruppträck och självsäkerhet.

- ”De som är osäkra kan bli påverkade av andra. Till exempel av idrottarna. Idrottarna anstränger sig inte så mycket utan idrottar mest.”
- ”Det är inte en som gör att de [som förstör] klottrar, utan det är något som händer när de är i grupp. Det är konstigt... som gruppträck nästan. En och en går det bra, men när de är alla tillsammans blir det konstigt. Det är som om de gör saker de egentligen inte skulle vilja för att imponera på varandra liksom. Jag vet inte hur det fungerar... som om de förstärker något hos varandra.”
- ”Jag är tillräckligt självsäker. De som är mindre självsäkra kanske tycker det är viktigare med kläder och sånt. Det viktigaste är att jag har mina kompisar, de har jag vad jag än har på mig.”

- ”Hockeykillarna är väl coola, så om man umgås med dem så kanske det smittar av sig lite.”
- ”Man vill ju verkligen bli så bra som möjligt på något för att få kompisar och hålla på med det de gör. Det känns lite som om en kille måste bli bäst på det han gör, som en tävling, för att få kompisar. Man kan vara bäst på att tramsa med.”
- ”Man ska inte vara med de som inte syns eller hörs. Jag kan ju snacka med alla, men en del pratar inte med sådana. Det är olika viktigt för olika killar”

Skolmiljön och lärare

Här är fokus vad som erbjuds killarna i skolan och vad de själva efterfrågar.

- ”Lärarna är grunden till allt.”
- ”En del lärare är alldeles för snälla.”
- ”En bra lärare ska inte va så jävla hård hela tiden.”
- ”Det spelar stor roll hur lärarna är. Det kan ju finnas lärare som sätter respekt i en första gången man ser dem och man känner att här går det inte att tramsa utan här får man verkligen jobba för att få betyg och för att hänga med i ämnet.”
- ”En bra lärare vet vad han pratar om och har koll på sina lektioner.”
- ”Lärarna är mkt viktiga för ämnena. Det finns lärare som är helt borta vad gäller pedagogik, som inte fattar någonting. Att vi i vår klass är så NO intresserade beror på att de har haft så bra NO lärare. Vår lärare i SO hade en klassisk predikande stil med katederundervisning, men i 9an fick vi en ny lärare som jobbade på ett helt annat sätt med problemlösande och sätta upp egna frågeställningar och sånt. Många har haft svårt för det, att det har varit en så stor förändring, men jag gillar det.”
- ”En bra lärare är rolig att ha att göra med. Han pratar mer än han ger uppgifter. Man lär sig mer när läraren pratar.”
- ”En bra lärare är en lärare som sätter rättvisa betyg. Sätter de för bra betyg kommer folk inte att ta det på allvar. Det handlar ju inte bara om betygen i sig, utan om en bra framtid.”

Vikten av betyg

Killarna i vår undersökning har en del olika sätt att se på betyg, vilket åskådliggörs i detta tema.

- ”Det är jätteviktigt med betyg, det är ju ändå framtiden det handlar om.”
- ”I vissa ämnen är det viktigt [att plugga] för att få G, men jag vill inte ha mer än G.”
- ”Betyg är viktigt för att komma in på rätt linje, annars hade jag inte pluggat så mycket.”
- ”Det är relativt viktigt med betygen, så att jag kommer in där jag vill. Sen är det kanske lite en prestationssak också, att få bra betyg så att man kan vara nöjd med sig själv.”
- ”Innan har det inte varit så viktigt [med betyg], man har inte tänkt på det och så där. Men nu när man ska söka in så går alla runt och jämför och man oroar sig lite och så. Det är nu det känns viktigare än någonsin och man måste ta tag i det, men det känns

nästan för sent och man ger råd till sina kompisar som är yngre att börja plugga direkt för man tänker inte på det annars. [Var det någon som sade så till dig?] Nej... lärarna säger ju att man ska plugga mycket men man fattade inte det, för det är sånt som lärare alltid säger. Så därför har man gått och tagit det lugnt och så, och tänkt att 9an ska bli ännu lättare. Och så kommer man upp i 9an och det är hur svårt som helst, och man måste verkligen ta tag i det, och det är mycket stress.”

- ”Tjejer lägger ner mer tid på läxorna, generellt. Tjejerna är mer fixerade vid betyg än killar, de vill vara mer perfekta. Det gör inte så mycket för en kille att ha IG, men för en tjej är det pinsamt.”

Attityden ”Det löser sig”

Det finns en uttalad attityd som bygger på att saker och ting löser sig och denna verkar medföra generellt minskat engagemang och ambitioner. Optimismen är odefinierad, d.v.s. den innefattar inga tankar om hur ”det” ska lösa sig, eller vad ”det” egentligen är.

- ”Killarna går runt och säger ’Det är lugnt, det löser sig’.”
- ”Kanske ser killar det som att det alltid kommer fler chanser, det fixar sig alltid på något sätt. Det finns en grundläggande skillnad på killars och tjejers mentalitet.”
- ”Det är kanske för att de [tjejerna] engagerar sig mer, medan killar är mer ’det fixar sig’ liksom.”

Dessa sju teman kommer nu delas upp och bilda ett större antal förklaringsfamiljer.

Förklaringsfamiljer

Följande avsnitt är en rad, utifrån killarnas perspektiv, tänkbara förklaringar på varför killarnas betyg är lägre än tjejernas. Detta är således inte en sammanfattande bild av killars syn på skolan, betyg, prestation o.s.v., utan ett koncentrat av de uttalanden som belyser orsakerna till de lägre betygen.

Förklaringsfamiljerna utesluter inte varandra, står inte i någon inbördes rangordning och ingen vikt har lagts vid antalet olika förklaringar som varje enskild intervjuperson har uttryckt. Antalet killar som använt sig av förklaringar ur respektive förklaringsfamilj anges inom parentes i rubriken.

Det finns skillnader mellan killars och tjejers begåvning eller intelligens (4 av 31)

Fyra killar av de totalt 31 intervjuade menar att det finns skillnader mellan killars och tjejers begåvning och att detta påverkar prestationerna i skolan på något sätt.

Två av killarna uttryckte åsikter som implicerar att de inte har samma intellektuella förutsättningar att klara av skolan på ett bra sätt, som tjejer har.

Pelle ger som exempel på den här ståndpunkten att

”Jag vet inte riktigt vad det beror på att tjejerna får bättre betyg, men man är väl bra på olika saker. Det har ju med gener att göra. Tjejer är väl ofta mer teoretiska än killar, det är olika saker man är bra på helt enkelt.”

Två andra killar uttryckte motsatta åsikter, nämligen att tjejer är mindre intelligenta än killar. Sven menar till exempel att det förhåller sig så här:

”Tjejer pluggar mer för att de är trögare, [...] då blir de ju bättre av allt pluggande.”

Förklaringen till att killarnas betyg är lägre ligger i denna förklaringsfamilj i att tjejerna tvingas kompensera sina sämre förutsättningar genom att plugga mer, vilket ger dem högre betyg. Förklaringen ligger alltså i just att killar och tjejer är olika bra på olika saker och att tjejer följaktligen är bättre rustade att klara skolan.

Killar och tjejer är olika varandra på andra sätt (9 av 31)

Nio killar uttrycker åsikter som innebär att det finns andra skillnader än begåvningsmässiga mellan killar och tjejer. De ger uttryck för att dessa skillnader är universella och att de kan förklara killars och tjejers olika prestationer i skolan.

Bengt säger att:

”Jag är väl ingen ’pluggisnarkoman’, det är mest tjejer som är det. Det är en gåva man föds med.”

Han utvecklar sitt resonemang med följande iakttagelse:

”Tjejer är bättre på att koncentrera sig under lång tid. Men de tycker nog inte det är viktigare än killar gör, de är bara bättre.”

Ett sista exempel på liknande funderingar är Svens tankar kring att:

”Killar har en fördel rent fysiskt så tjejer kanske kompenserar genom att plugga, för det har de lättare för. Det är nog genetiskt. Det känns fel att säga det, men man måste ju inse det...”

Detta är exempel på uttalanden som på ett eller annat sätt visar på att det finns en inneboende skillnad mellan killar och tjejer – en skillnad som inte är kopplad till deras begåvning, utan kan ha att göra med attityder och inställning till skolarbete eller med gynnsamma egenskaper för skolarbete eller studier såsom koncentrationsförmåga.

Killar stökar i skolan (8 av 31)

Åtta killar uttrycker att deras beteende i skolsituationen är annorlunda, i jämförelse med tjejernas. De tycker att killar i allmänhet är stökigare, låter mycket och stör i klassrummet. En del uttrycker att killarna ska vara roliga och sitta längst bak i klassrummet och tramsa, ibland tills någon får en utskällning och åker ut (vilket uppskattas av tjejerna).

Pelle exemplifierar detta med följande citat:

”Killar är röjigare på lektionerna, pratar mer och så. De stör och kastar pappersbollar. Tjejerna pratar visserligen också en del, men mer diskret och så. De låter inte så mycket.”

Pelles åsikter delas av Knut, som pekar på följande beteende i klassrummet.

”Tjejer håller inte på så mycket. Vi killar stökar runt och håller på medan tjejerna sitter där och tittar.”

En tredje kille, Markus, funderar kring samma tema och reflekterar över tjejernas roll i stökigheten:

”Och sedan ska man ju vara rolig och så. Killarna ska sitta längst bak och säga roliga kommentarer, och så får någon en utskällning och åker ut, och då sitter tjejerna där och tycker att det är kul och så.”

Denna förklaringsfamilj inbegriper således även åsikten att gruppen tjejer förväntar sig och uppmuntrar på olika, inte alltid uppenbara, sätt detta stökiga beteende hos killarna.

Killar inser allvaret för sent (11 av 31)

Åsikten att killar inte inser, eller inser för sent, allvaret med grundskolan är en förklaring som elva killar ger uttryck för.

Markus, som menade att det finns ett tryck på killarna att vara roliga och tramsa, menar också att en förklaring till killarnas sämre betyg kan tänkas ligga i att:

”Det är nu det känns viktigare än någonsin [med betyg] och man måste ta tag i det, men det känns nästan för sent och man ger råd till sina kompisar som är yngre att börja plugga direkt för man tänker inte på det annars. [Var det någon som sade så till dig?] Nej. Lärarna säger ju att man ska plugga mycket men man fattade inte det för det är sånt som lärare alltid säger, så därför har man gått och tagit det lugnt och så, och tänkt att 9an ska bli ännu lättare. Och så kommer man upp i 9an och det är hur svårt som helst och man måste verkligen ta tag i det, och det är mycket stress.”

Nikodemus belyser en liknande åsikt och pekar dessutom på att detta inte gäller för tjejerna i samma utsträckning, genom att beskriva följande:

”Man har gått omkring och såsat hela skolan och så plötsligt kommer betygen och då vaknar man upp. Detta är nog mer för killar än för tjejer. De insåg nog lite tidigare.”

Vidare ger Nikodemus uttryck för ett behov av tydlighet:

”Betyg spelar en viss roll för framtiden, så klart. Livet grundar sig ju rätt mycket på vad du har för yrke. T ex om du är psykoterapeut eller gatusopare. Men just nu märks det inte av ju. Det är rätt dumt egentligen. Om det hade gått att göra det tydligare innan, så hade det hjälpt, men det går ju inte.”

Denna familj av förklaringar antyder att killarna inte från början inser vikten av att ta skolarbetet på allvar, men att de flesta gör det under senare delen av högstadiet. Då är emellertid en viss skada redan skedd enligt dem själva.

Killar bryr sig inte (18 av 31)

Arton av de intervjuade uttryckte att killar i allmänhet inte bryr sig så mycket som tjejerna gör om antingen skolan eller betygen, eller både och. Vid närmare anblick uppträder två undergrupper till denna hållning.

Den första undergruppen innebär att killar inte bryr sig, utan närmare specifikation, eller innebar att killar hellre gör andra (läs: roligare) saker än att hålla på med skolarbete. Ett belysande exempel är när Petter säger:

”Antingen glömmer jag läxorna, eller så är det tråkigt. Jag känner att det är min fritid och jag vill göra andra saker.”

Olle resonerar på ett liknande sätt och han pekar dessutom på skillnaden mellan killars och tjejers sätt att hantera prov och skolarbete:

”Tjejer lägger ner mer tid innan prov och så. Det kanske inte är viktigare för dem, men de gör läxorna i alla fall. Killar skiter i det.”

Den andra undergruppen uttrycker vad som kan förstås som en strategisk, instrumentell, syn på betyg och skolarbete. Tydligast visas detta i följande citat från Erik:

”Ja alltså, alla tycker ju det är viktigt [med betyg] och så, men sedan så tycker man ’äh – strunt samma’. De kommer ändå in på den linjen som de ska gå på gymnasiet och så tänker de ’äh – skit samma, jag behöver inte plugga mer för jag kommer ju ändå in där jag ska gå’. Och det är ju rätt på ett sätt...”

Denna förklaringsfamilj innebär alltså att killarna av olika anledningar inte bryr sig om betyg och skolarbete så mycket. I denna förklaringsfamilj kan vi urskilja två undergrupper.

Den första undergruppen innebär en form av prioritering och en insikt att skolarbete och betyg

är viktiga, men att man hellre har roligt för stunden. I den andra undergruppen, däremot, är inställningen att högstadiet och dess betyg är relativt oviktiga, förutom när det gäller att komma in på gymnasiet. Betyget kopplas inte till andra värden, såsom kunskapsinhämtning eller anskaffande av studievänor.

Killar har mycket att göra på fritiden (6 av 31)

Av de intervjuade killarna uttryckte sex sig på ett sätt som pekar på uppfattningen att killar i synnerhet har mycket att göra och att skolarbetet då kommer i kläm.

Knut menar att han inte har så mycket tid till skolan därför att:

”Jag orkar inte bry mig. Jag har jobb och idrott. Jobbar man några timmar i veckan så blir man trött och ska man sen gå i skolan också blir man jättetrött.”

Ulf är inne på samma spår och betonar dessutom skillnaden i mängden fritidsaktiviteter mellan killar och tjejer, när han säger följande:

” Tjejer tränar inte lika mycket heller, de har mer tid till att göra annat.”

Även denna förklaringsfamilj innebär en form av prioritering, men på andra grunder än den tidigare, i vilken förklaringen låg i att killar hellre har roligt på sin fritid än pluggar. Här är förklaringen snarare att tiden och orken inte räcker till allt som ska genomföras under en dag, någonting som inte drabbar tjejer i samma utsträckning.

Killar blir annorlunda behandlade i skolan (11 av 31)

Elva av killarna menar att lärarna behandlar killar och tjejer på olika sätt. Fyra av de elva förklaringarna bygger på att tjejer får bättre betyg bara genom att de är tjejer och tio förklaringar innebär att lärarna behandlar killar och tjejer olika i klassrummet. Detta innebär således att tre killar uttrycker att killar både blir olika behandlade och att tjejerna får bättre betyg bara för att de är tjejer.

Att tjejer får bättre betyg per automatik kan åskådliggöras av följande citat från Linus:

”Lärarna behandlar killar och tjejer väldigt olika. Vissa lärare har feministiska tendenser. De ger tjejerna högre betyg bara för att de är tjejer.”

Sven menar att det finns en högre tolerans för att tjejer på olika sätt inte gör vad läraren bett dem göra. Han menar att:

”Lärarna behandlar killar och tjejer olika. Tjejer kan komma undan med saker som inte killar kan, till exempel att sitta och inte göra någonting på en lektion bara för att de är sura. Hade jag gjort så hade läraren börjat skrika på mig.”

Denna familj finner således direkta förklaringar till killarnas relativa sämre betyg och implicerar att killar på olika sätt förfördelas. Vad det får för konsekvenser i förlängningen att tjejer till exempel kommer undan med sådant en kille inte skulle komma undan med är emellertid inte lika klart uttalat.

Det är viktigt med tillhörighet och att följa olika normer (17 av 31)

Sjutton killar säger att det är viktigt för killar i allmänhet hur man är, vad man gör och vad ens kompisar gör. De uttrycker vikten av att vara med i grupperingar och att inte skilja sig för mycket från vissa rådande normer.

Några killar menar att det viktigaste i sammanhanget är hur man blir betraktad av sina skolkamrater, kopplat till skolarbete. Detta är tydligt i Eriks utsaga:

”Det känns lite så, att killarna inte ska plugga för mycket – då blir man kallad för ”stude”, och det är lite så... [dåligt]”

Pelle fyller på med sin syn på saken:

”Man ska inte plugga för mycket, men med tjejer är det inte så. Det är mer accepterat för tjejer att plugga mycket.”

Urban pekar på vikten som umgängeskretsen har för hur man blir betraktad av andra, när han säger att:

”För en del är det kanske viktigt [vilka man umgås med], men då är de mest med sådana som också tycker det är viktigt.”

Patrik delar Urbans tanke och illustrerar att detta ser ut på olika sätt för olika killar och grupperingar. Han säger att:

”De som är osäkra kan bli påverkade av andra. Till exempel av idrottarna. Idrottarna anstränger sig inte så mycket utan idrottar mest.”

Hur kompisarna betar sig kan också påverka den enskilde personens insatser i skolan. Petter menar att:

”Hade mina kompisar inte pluggat så hade nog inte jag gjort det heller.”

Denna förklaringsfamilj innefattar såväl förklaringar som innebär att killar blir socialt bestraffade om de pluggar för mycket, samt att tjejer inte blir det, eller till och med uppmuntras till omfattande plugg. Förklaringen att detta skulle påverka studieambitioner och resultat, ligger enligt killarna i att de som bryr sig mest om vad andra tycker håller ihop med andra som också tycker det är viktigt.

Killar spelar mycket dator- och TV-spel (10 av 31)

Många killar indikerar att dator- och TV-spelande är en omfattande och tidskrävande sysselsättning. Att killar spelar mycket dator- och TV-spel i relation till tjejer nämner tio killar, varav fyra menar att det är en direkt förklaring till killarnas relativt sämre betyg.

Sven har tänkt på saken och menar att förklaringen ligger i att:

”Tjejer spelar inte dator på fritiden – där vinner de tid. Jag brukar ofta prata med mina kompisar om att hade vi inte spelat så mycket dator så hade vi varit experter.”

Leif menar att detta gäller merparten av killarna som spelar mycket dator och han uttrycker att:

”Killar spelar jättemycket datorspel, så de hoppar över läxorna för att hinna spela. Själv är jag hellre ute och får frisk luft, men generellt spelar det nog stor roll att killar spelar så mycket.”

Citaten ovan speglar en medvetenhet och övertygelse om att datorspelande upptar mycket tid och att skolarbetet blir lidande därav. De killar som spelar mest datorspel verkar prioritera detta framför annat, som till exempel andra fritidsaktiviteter eller skolarbete.

Killars pluggbeteende är inte som det borde eller kunde vara (12 av 31)

Tolv av de tillfrågade killarna menar att det finns avgörande skillnader mellan killars och tjejers sätt att hantera läxor, planering inför prov och allmänna studieteknik.

Petter resonerar kring hur killar hanterar läxläsning på följande sätt:

”De flesta killar försöker nog sköta det själva. Men det blir inte så mycket av det. De flesta killar gör inte så mycket läxor. [Tjejer då?] Jag tror de klarar det själva, de gör det verkligen som man ska. Det är svårare för killar att sköta det själva.”

Petters tankegångar delas av Bengt, som resonerar kring hur det är att bli påmind om att göra sina läxor på följande sätt:

”Jag blir påmind om att göra läxorna mest hela tiden, det är jobbigt men bra, annars hade jag nog inte gjort något alls.”

Markus gör följande observation, angående läxläsning:

”Man får ju mer ledigt och så om man inte gör det [läxorna].”

Niklas resonerar kring när det är viktigt att vara noggrann med läxorna och kopplar detta till huruvida hans kamrater kommer att ta del av hans arbete:

”Beror på vad det är... Om man ska läsa upp det [läxan] för klassen är jag väldigt noga, men om det är något man ska lämna in så tänker jag ”man kan alltid glömma det hemma, hahaha”, det finns alltid någon bra ursäkt man kan komma med.”

Han utvecklar sitt resonemang genom att belysa olika sätt man kan ta sig an ett prov i skolan. Han säger så här:

”Ja, det beror också på vad det är för ämne. SO eller matte eller så, i vissa ämnen kan man läsa på under lektionerna. Om vi ska ha prov på typ en fredag så kanske jag tittar lite på böckerna dagen innan och sen har man en sån där snabbinläsning minuterna innan provet – det brukar funka.”

Många uttrycker alltså att det finns en gemensam generell inställning till läsläsning och skolarbete hos killar i allmänhet. Denna inställning går ut på att killarna dels verkar ha svårare att ta sig an läxor än tjejer har, samt att man gärna skjuter upp skolarbetet så länge som möjligt.

Skolmiljöns, lärarnas och undervisningsmetodernas betydelse

Merparten av de intervjuade killarna hade åsikter och synpunkter på vad som kännetecknar en bra respektive dålig skolmiljö och undervisningsmetod och vad som är kännetecknande för en lärare som engagerar och motiverar dem.

Jonas påpekar att:

”Lärarna betyder oerhört mycket. Om man har en tråkig lärare blir hela ämnet tråkigt.”

Eskil resonerar kring vad som kännetecknar en bra lärare, när han pekar på att det inte bara är själva undervisningen som är viktig när det gäller relationen till lärarna.

”En bra lärare bryr sig, stannar och pratar om man vill fråga någonting. Detta gör att man pluggar mer noggrant till hans ämnen. Det ger en glädje att veta att läraren bryr sig lite.”

Det finns även killar som menar att lärare som ger mycket läxor och har många läxförhör är jobbiga, vilket Krister exemplifierar när han säger:

”En bra lärare ska inte vara så jävla hård hela tiden.”

Nästan alla killar menar att lärarna är av väsentlig betydelse för deras upplevelse av alla ämnena. En bra lärare anses kunna göra ett tråkigt ämne roligt och vice versa. Detta betraktas emellertid inte som förklarande för killar i allmänhet, men redovisas och diskuteras i syfte att öka förståelsen för det studerade fenomenet och dess bakomliggande faktorer.

”Det löser sig” (8 av 31)

Åtta av de intervjuade killarna gav uttryck för en ”det löser sig”-attityd. Niklas ger exempel på detta när han förklarar tjejernas relativt högre betyg på följande sätt:

” Det är kanske för att de engagerar sig mer, medan killar är mer ”det fixar sig” liksom.”

Markus beskriver detta som någonting hos killar allmängiltigt och genomgående, då han berättar:

”Killar går runt så och säger ’det är lugnt det löser sig, jag kommer in och gör jag inte det så får jag söka nåt annat’. En tjej går runt och oroar sig hela tiden. Varje vecka går de runt och är nervösa.”

De här killarna verkar alltså se denna skillnad som rent kvalitativ. Tjejer oroar sig för skolan, medan killar är övertygade om att det alltid löser sig på ett eller annat sätt. Vad detta får för konsekvenser för killarnas betyg är svårt att spekulera kring, men övertygelsen är inte definierad utan verkar mest vara av typen ”rycka-på-axlarna” -inställning till skolan.

Vikten av betyg

Då variationen mellan killarnas åsikter gällande vikten av betyg är stor, samtidigt som många tycker att det är viktigt men likväl inte bryr sig, täcks det här området bättre in av andra förklaringsfamiljer.

Föräldrarnas engagemang

En överväldigande majoritet (27 av 31) av killarna säger att deras föräldrar eller någon annan närstående hjälper dem med läxorna ofta eller när om de ber om det själva. I de fall där de specificerar vilken av föräldrarna som hjälper till, är fördelningen mellan mamma och pappa jämn. Bristande föräldraengagemang är alltså uteslutet som förklaring.

Sammanfattning av resultaten

Sammanfattningsvis kan resultaten presenteras i ett mindre antal kortfattade punkter:

- Många killar är stökiga i skolan och detta påverkar killars resultat i allmänhet på följande sätt.
 - De som är stökiga får helt enkelt mindre skolarbete gjort och är i allmänhet mindre engagerade i skolarbetet.
 - De som är stökiga stör andra elever.
 - De som är stökiga kan dra med sig andra killar, som får effekten att killar som annars inte skulle stöka, får mindre skolarbete gjort.
 - De som är stökiga har i allmänhet en viss status och kan därigenom utöva sanktioner mot de killar som är engagerade i skolan. Detta sker främst tidigare under högstadiet.
- Många killar har bristande framförhållning och är dåliga på att planera.
 - Många av killarna antyder att de lägger ner mindre tid än vad som vore lämpligt på sitt eget skolarbete.
 - Många av killarna som uttrycker att betyg är viktiga och eftersträvansvärda, menar att de insåg detta för sent, liksom att det blev svårare att hänga med i årskurs nio än vad de tidigare föreställt sig.

- Många killar bryr sig inte så mycket om skolan, därför att de har en instrumentell syn på såväl skolarbete som betyg.
 - Dessa killar uttrycker att skolarbete och läxor bara är meningsfulla inför prov och menar vidare att betygen enbart är meningsfulla som ett medel för att komma in på gymnasiet.
 - De förefaller inte koppla skolarbete och betyg till kunskapsinhämtande eller tillägnande av studieteknik och studievana.
- Många killar bryr sig inte så mycket om skolan, därför att de hellre har roligt eller av andra orsaker.
 - En del av killarna anger att de prioriterar nöjen framför läxläsning och annat skolarbete, andra anger ingen speciell orsak annat än att killar helt enkelt inte bryr sig lika mycket.
 - Omfattande datorspelande bland killar kan ses som en förklaring i sig.
- Många killar hinner, eller orkar, inte lägga ner den mängd tid på skolarbete som de hade önskat.
 - En del menar att de inte hinner efter idrottsträning, musikutövande eller andra engagemang. Andra hänvisar till att energin, snarare än tiden, inte räcker till.
- Killar och tjejer behandlas olika i skolan
 - En del av killarna är av åsikten att killar får sämre betyg på grund av fördomar eller särbehandling från skolans sida. Andra uttrycker att killar blir bestraffade hårdare än tjejer.
- Man ska likna varandra på något sätt
 - En majoritet menar att viktiga egenskaper hos killar är vara social och öppen, samt vikten av att ha mycket kompisar.

- Många killar pekar på vikten av vad andra tycker om en, betydelsen av status och hur de med status kan påverka andra.
- Många uttrycker att det är förenat med någonting negativt att uppfattas som duktig eller ambitiös i skolan. Andra menar att det kan vara förenat med status att ta skolan på allvar.
- ”Det löser sig”
 - Många killar uttrycker en odefinierad optimism kring framtiden och vad den kan tänkas bjuda på.

Porträttering av tre killar

Markus från en mindre ort i Sverige

Intervjun med Markus utförs på förmiddagen i ett litet rum i en av hans skolas långa korridorer. Markus är entusiastisk över att bli intervjuad och är energisk och talför.

Som vanligt inleds intervjun med att Markus tillfrågas om sin spontana tanke om hur det kan komma sig att killar får allt sämre betyg i grundskolan jämfört med tjejer. Markus hade funderat själv på frågan tidigare och reflekterar över att det nästan är som ett slags mode att tjejer ska vara duktiga och killar mer ska vara tramsiga och inte bry sig i skolan så mycket.

Han beskriver hur många av killarna i hans klass sitter längst ner i klassrummet och stöjar och stökar och pratar högt och ljudligt om allehanda icke-skolrelaterade ämnen. Markus fortsätter att beskriva hur tjejerna tyst uppmuntrar deras tramsiga beteende genom att skratta och tycka det är kul när en kille åker på en utskällning eller blir utvisad från klassrummet.

Han berättar hur förhållandet till läraren som en auktoritet har förändrats genom åren. När de var yngre hade de mer respekt för läraren men under tiden de växte upp såg de hur äldre elever inte respekterade sina lärare så mycket och nu betar de sig själva på samma sätt.

Han fortsätter med att beskriva en typisk lektion där killarna sitter och tramsar tills en av dem får en utskällning – då har det mesta av lektionen gått och sedan tar det ungefär en lektionstimme till tills allt är utrett och det har lugnat ner sig. Ingen har kanske blivit utslängd, men man vet att man inte har gjort något under lektionen.

Markus berättar vidare hur det nu i nionde klass inte går att hålla på som tidigare på grund av att det nu gäller betygen men att ungefär en lektion per dag ändå tramsas bort helt, speciellt mot slutet av dagen, då alla är trötta.

När vi i samtalet börjar komma in på skolämnen och lärare, blir Markus lite allvarligare. Han berättar att han, liksom nästan alla andra killar tycker att idrott är det roligaste skolämnet, medan språk inte är kul. Han har lättast för matte och tror att det man har lättast för också är det roligaste ämnet för en. Markus betonar lärarens roll i skolan och menar att det är positivt om läraren sätter sig i respekt redan från början, så att alla förstår att det inte accepteras att hålla på och tramsa. Detta betyder inte att läraren inte bryr sig, utan att han (eller hon) inte accepterar stöj och trams på sina lektioner. En annan viktig läraregenskap är förmågan att bry sig och kunna prata om andra saker än skolarbete med eleverna, på till exempel rasterna i korridorerna. Om läraren är man eller kvinna tycker Markus inte spelar så stor roll.

Markus berättar hur han inte tar så seriöst på läxor och skolarbete, eftersom det mest handlar om att göra bra ifrån sig på proven och ingen bryr sig om vad som görs eller inte görs mellan proven. Markus väntar så länge som möjligt med att göra alla sina läxor och säger lite skämtsamt att hans föräldrar tjarar extra mycket och hjälper honom med läxorna efter kvartssamtalen, eftersom de där upptäcker att ”oj oj, där blir inte många läxor gjorda”.

Markus har MVG i idrott, VG i matematik och G i svenska och engelska. Han beskriver sin och många killars inställning till betyg som att det löser sig på något sätt. Om de inte har tillräckliga betyg för att komma in på en viss utbildning kan de alltid söka en annan. Han målar tydligt upp det kontrasterande synsätt som han tycker att de flesta tjejer har. Han menar

att de går runt och är nervösa och oroar sig hela tiden. Markus reflekterar vidare att de flesta killar kanske borde vara mer som tjejerna och bry sig lite mer, men tror att killar då skulle bli utsatta och kanske bli kallade för ”pluggisar”. Detta förekom visserligen mer i sjuan och åttan, menar han och kanske är det ändå så att man inte behöver bry sig, eftersom man ändå kommer in där man vill.

Visst är det viktigt nu med betygen, fortsätter han, men han tycker att det nästan känns för sent att anstränga sig på riktigt nu. Lärarna har ju i och för sig alltid sagt att man ska plugga mycket, men hittills har han avfärdat det som något en lärare alltid säger och ska säga. Markus hade trott att nionde klass skulle bli ännu lättare än både sjuan och åttan och att han därför skulle kunna ta det lite lugnt. Nu tycker han emellertid att nian är hur svår som helst och han har förstått att han måste ta tag i sina studier, något som innebär mycket stress för honom.

Markus är mycket aktiv på fritiden och berättar hur han tränar både handboll och fotboll fem dagar i veckan och utöver det träffar sina kompisar och spelar datorspel. Han beskriver hur det har blivit som ett mode för killar att spela dator – man ska dels spela vanliga datorspel och dels träffas på helgerna och spela på nätverk. Han berättar hur han ofta är för trött för att träffa kompisar när han kommer hem från skolan och därför lätt blir sittandes framför datorn tills det är dags för träning. Sedan, när han kommer hem från träningen är det för sent att gå till en kompis så därför sätter han sig framför datorn igen, fram tills han går och lägger sig. Han berättar hur han sitter framför datorn runt fyra timmar per veckodag, vilket hans föräldrar inte gillar.

När vi pratar om killars och tjejers fritidsintressen beskriver han hur tjejerna lägger ner mer tid på skolan än vad killarna i allmänhet gör.

Markus har även funderat mycket på hur det är att vara kille på högstadiet idag. När vi kommer in på ämnet lägger han ut texten och verkar brinna för ämnet. Han menar att om man

ska vara sportkille så måste man vara duktig på sin sport och gå in för den till 100 %. Man ska helst spela i ett lag och ju bättre man är på sin sport, desto mer kompisar får man. Markus sätter likhetstecken mellan framgång i sport och popularitet i kamratkretsen. Markus har funderat mycket på hur det kommer sig att till exempel sport kan vara så viktigt. Han menar att det är något som grundläggs i barndomen – ens föräldrar kanske är sportintresserade och då lotsar de liksom in sina barn i den världen.

Vare sig det gäller sport, datorer eller andra intressen så gäller det för en kille att vara bäst på det han gör – det blir som en tävling där de som lyckas bäst får flest kompisar. Markus berättar det numera, sedan någon gång i åttan, också är ok att vara bra eller bäst på att plugga. Tidigare var det inte så. Då tänkte man ”Åh en pluggis! Vad tråkigt!” om de som var duktiga i skolan.

Genomgående under intervjun återkommer Markus till hur betydelsefullt det är att ha många kompisar och hur han tror att detta är något de flesta strävar efter. Han berättar hur detta även är viktigt i relationerna till tjejer. Tjejer brukar titta på hur många kompisar en kille har, när de letar efter potentiella pojkvänner. Vare sig det gäller kompisar eller pojk- och flickvänner är det jätteviktigt att ha många kompisar. Det är samma mekanismer som ligger bakom gängbildningar, berättar han och det innebär att om en ledare i gänget, en kille eller tjej som de andra ser upp till, tycker det är tufft och coolt att strunta i skolan, så är det många som kommer att följa det exemplet. Markus vet själv många som hamnat snett på grund av detta. Han betonar dock att detta främst var något som hände när man var yngre, i sexan eller sjuan och att man nu i nionde klass har mer av en egen vilja. Han avslutar sitt resonemang om vännernas betydelse med att reflektera lite om ämnet popularitet. De som inte är populära är sådana som inte håller på med sport. Han tror att de har sina egna gäng som de umgås i och att de säkert har lika roligt som han själv (som håller på med sport), men han vet inte för han umgås inte med dem.

När Markus träffar sina kompisar utanför skolan så brukar de idrotta eller kolla på film. De brukar inte prata så mycket om betyg och framtiden och han beskriver hur han försöker anlägga en tuffare fasad när han träffar sina kompisar. Han tror att de flesta killar försöker verka lite tuffare än de egentligen är och det är mest med sina föräldrar man kan vara sig själv och tala om att man behöver ta tag i skolan och anstränga sig.

Markus berättar hur han alltid känt att han varit populär och därför föreställt sig att han skulle bli proffs i någon sport, men att han på sistone kommit fram till att han hellre skulle vilja ta det lugnt en tid efter gymnasiet för att sedan bli polis i en större stad, samtidigt som han fortsätter att idrotta.

Det centrala i Markus berättelse är uppfattningen att killar i allmänhet håller på och stökar och tramsar i skolan och att detta fungerar som norm och sprids från äldre till yngre killar. Han menar vidare att nästan alla killar allt för sent inser att skolan och betyg är någonting att ta på allvar och att de som tar skolan på allvar riskerar att utsättas för sanktioner. Slutligen betonar Markus kompisarnas centrala roll i hur en killes engagemang i skolan ter sig.

Porträtt av Ulf från en större ort i Sverige

Ulf intervjuas i ett litet grupprum på hans skola en snöig förmiddag i början av året. Ulf tycker att frågan om killars och tjejers betyg i skolan är ett viktigt ämne att ta upp men det är inget som han tänkt på speciellt tidigare. Han spontana tanke är att tjejer överhuvudtaget är mer seriösa i skolan och att killar intresserar sig mer för att ha kul och för att spela datorspel. Han är helt övertygad om att tjejer sitter och pluggar mer än vad killar gör, på grund av att de tidigare än killarna har insett att det börjar bli dags att bruka allvar i skolan, något som Ulf tror att de flesta killar först kommer på, eller inser, i nionde klass.

Ulf tycker att de flesta skolämnena är roliga, möjligtvis med undantag för slöjd och speciellt sylvlöjd eftersom han upplever att han inte får göra som han vill där. Han tycker att ämnen där det händer något, som till exempel idrott eller kemi, är allra roligast. När vi pratar om lärarna så menar Ulf att en bra lärare är en som kan engagera eleverna, samtidigt som det är viktigt att läraren har kontroll på sina lektioner. Han tycker att lärare bör vara raka och tydliga med regler redan från början. Till exempel genom att inte låta eleverna prata för länge och sedan få ett stort utbrott. Han tycker inte att det är någon skillnad på manliga och kvinnliga lärare, utan de är ganska lika i sitt förhållningssätt mot eleverna.

När vi kommer in på ämnet läxor är Ulf tydlig med vad han tycker – han hade helst sluppit läxor överhuvudtaget och menar att när man yrkesarbetar så slipper man minsann jobbet när man kommer hem, men som elev så slipper man aldrig ifrån. Vad gäller att göra läxor tycker han att det ultimata vore att göra dem direkt när man kommer hem, men tyvärr brukar man vara trött då så för det mesta sätter man sig framför datorn istället för att göra läxor och sedan blir man för trött för att bruka allvar. Trots sin negativa inställning till läxor och hemarbete, berättar Ulf att han nog sitter en timme om dagen och inför prov så brukar han förbereda sig några dagar innan. Han har MVG i matematik, svenska och engelska och VG i idrott. Han menar att han är seriös i skolan, vilket innebär att han tycker att betygen är jätteviktiga, eftersom det faktiskt handlar om hans framtid. Ulf reflekterar över skillnaden mellan killar och tjejer när det gäller läxläsning och tror att tjejerna är mer benägna att sätta sig direkt efter skolan och får det gjort. Han menar att en förklaring till detta är att tjejer inte tränar lika mycket som killar och drar en parallell till sig själv och det faktum att hans enda fritid i princip är under helgerna. Han tränar både fotboll och handboll alla veckodagar och när han väl har tid att träffa sina kompisar går de på bio eller kollar på film hemma. Ulf berättar att han dessutom gärna skulle vilja läsa mer böcker på sin fritid, men att han helt enkelt inte hinner. Han har märkt att de som inte tränar hinner läsa betydligt mer. Till skillnad från

många av hans kompisar tar datorspelade inte upp så mycket av hans tid. Själv tror han att han endast spelar datorspel runt fyra timmar per vecka.

När vi pratar om hur en kille ska vara på högstadiet idag menar han att det är viktigt att vara social. Om man är den tysta typen så är det lätt att man hamnar i bakgrunden. Att sporta är inget krav på något sätt, men det medför många fördelar – till exempel träffar man mycket folk och får mycket kompisar och det är ju bra. Ulf menar att det är ok och accepterat att plugga så mycket man vill numera. Tidigare kanske man blev kallad för ”plugghäst” men numera vill ju alla ha bra betyg och de som inte vill plugga får skylla sig själva. Det är tillåtet att ha en egen stil och att vara sig själv, men om man sticker ut för mycket så kanske man inte blir utan kompisar, men folk kanske undrar.

Ulf verkar inte tycka att det spelar så stor roll vilka man umgås med eller syns tillsammans med, det hela är mest en funktion av att man umgås med de man känner i alla fall. Han berättar vidare att han blir trött på sådana som resonerar i termer av att vissa är töntiga och andra är coola. Han tror att kanske 10 % av eleverna resonerar så och att nog handlar om någon slags statustänkande. Det här är särskilt utbrett bland tjejer. Själv vill han umgås med folk som är roliga och tycker det viktigaste är att det är liv i dem. Han tror att de flesta han umgås med delar hans inställning till skolan. De som tar skolan på allvar umgås nämligen mest med andra som delar den uppfattningen och de tycker att folk som skiter i skolan är dumma i huvudet, berättar han.

Ulf har ingen klar bild av vad han vill hålla på med i framtiden. Kanske något inom media, tror han. Huvudsaken är att det är något kul.

Det Ulf betonar i sin berättelse är vikten av att vara social. Han berättar om de sanktioner som kan drabba en kille som bryter normer genom att redan tidigt under högstadiet ta

skolarbetet på allvar. På ett sätt som Ulf inte menar är representativt för killar i allmänhet betraktade han själv skolan och betyg som någonting av stor vikt redan innan årskurs nio.

Pontus från en mindre ort i Sverige

Pontus intervjuas på morgonen i ett luftigt rum på hans skola i början av året. Pontus ville gärna vara med och bli intervjuad och säger att frågan om hur det kan komma sig att killar får sämre betyg i grundskolan både är något han märkt av i sin egen klass och funderat över tidigare. Han har observerat att de flesta killarna på skolan mest verkar springa runt och tramsa och vara löjliga. Han berättar att han tycker att han har haft tur och har hamnat i en klass där det värderas högst att man har bra betyg, men betonar att i andra klasser kan det värderas högst att ha dåliga betyg eller att vara bra på till exempel sport – det är olika från klass till klass. Att det skulle värderas högt att ha dåliga betyg var intressant och när samtalet kommer in på detta tror Pontus att det handlar om att de coola killarna påverkar andra. Han beskriver hur de coola killarna ofta har det lite svårare och är sämre i skolan. Han utvecklar sitt resonemang och menar att det egentligen inte är deras fel att de har det svårt, men att de inte arbetar på så mycket som de borde heller. Pontus berättar att han tror att gruppen ”coola killar” egentligen är avundsjuka på de som det går bra för i skolan och därför försöker trampa ner på dem och till exempel kalla dem för ”jävla pluggisar”. Pontus berättar om det omvända förhållandet i hans egen klass där de som har bra betyg trampar ner på dem som har sämre och menar att detta givetvis också är fel, men att det ändå är bättre än att trampa ner på dem som faktiskt är duktiga i skolan.

Pontus är bäst i matematik och NO och gillar dessutom SO väldigt mycket. Däremot tycker han att bild är tråkigt, på grund av att han inte är vidare bra på att teckna. Han tycker att läraren betyder oerhört mycket för ett ämne och ger exempel på bra läraregenskaper: en lärare ska vara rolig och snäll och gå att prata med på rasterna. De får inte vara för smarta och prata

så mycket att man blir trött. Han tycker inte att lärare i allmänhet behandlar killar och tjejer olika och tycker inte att det spelar någon roll om en lärare är man eller kvinna. När samtalet glider över till ämnet läxor och prov berättar Pontus att han lägger ner så mycket tid som krävs på läxor. Beroende på om det till exempel rör sig om glosor eller uppsatser kan det ta allt från en halvtimme per dag till flera dagars arbete med uppsatser. Han motto är ”kvalitet framför kvantitet” och han berättar med stolthet hur han en gång skrev en uppsats som var mycket kortare än alla andras men som trots det fick mycket bättre betyg. Han reflekterar över att det som brukar ta tid när det gäller hemuppgifter är att komma igång – han brukar gå omkring och göra allt möjligt annat innan han till slut sätter sig ner och börjar arbeta. Han berättar att hans mamma har ”pluggat lite grann” och därför ibland kan hjälpa honom men att det stora ansvaret ligger på honom själv. Han brukar dock ofta be antingen mamma eller pappa att förhöra honom på läxorna och han tycker att det hjälper mycket. När han ska ha prov försöker han förbereda sig genom att lösa eller svara på liknande frågor han tror kan komma på provet och läsa dagen innan. Pontus har MVG i nästan alla ämnen och tycker själv att han har lätt att lära. När vi pratar om killar och tjejer i samband med detta så tror han att det i stort inte finns några större skillnader vad gäller läxläsning och sådant. Kanske pluggar tjejerna lite mer eftersom killar nog har lite lättare att lära.

Pontus är mycket aktiv på fritiden och berättar hur han ofta hjälper till hemma samt utövar idrott sammanlagt fem dagar i veckan. Dessutom är han aktiv i sin idrottsförening ett par, tre gånger i veckan. Han tycker inte att han har tid att träffa sina kompisar förrän på helgerna och menar att han ibland får lite för lite sömn eftersom han får göra läxorna sent på kvällarna, efter idrotten.

Pontus tror att killar och tjejers fritid ser ungefär likadan ut. Möjligtvis, resonerar han, vill de flesta killar inte plugga så mycket. Han tror att de flesta av dem inte riktigt har fattat hur pass viktigt det är – med bra betyg och bra utbildning kan man få vilket jobb man vill. Pontus

fortsätter med att berätta om sin pappa som inte har någon utbildning. Han har ett tungt jobb och har nu börjat känna av en del kroppsliga krämpor. ”Vad ska han göra om han inte längre kan fortsätta med sitt jobb? Han kan inget annat”, frågar Pontus retoriskt och fyller på med att de flesta killar antagligen inte kan planera så bra. Själv tänker han i alla fall se till att *inte* få det så.

Pontus grundinställning är att han försöker vara så snäll som möjligt mot sina kamrater och mot lärarna i skolan. Han menar dock att en del går runt och klottrar och förstör och verkar tycka detta är tufft, men själv tycker han det är idiotiskt. ”Det är dags nu att man växer upp”, säger han bestämt. Pontus tror att ett sådant beteende kan sprida sig, men att det har att göra med hur pass stark man är som person. Om man har bra självförtroende så låter man sig nog inte påverkas så lätt, inte av andra killar i alla fall. Det är betydligt viktigare för Pontus vad tjejerna på skolan tycker, till exempel vad de tycker om hur killarna ska klä sig, uppföra sig och vad de ska prata om. Han berättar lite raljerande hur tjejerna gärna vill att man ska skvallra och prata mycket och så. Ibland kan det bli för mycket pratande, tycker han och då får han säga till dem att lugna ner sig.

När Pontus har tid att umgås med sina kamrater så pratar de mest, spelar musik eller håller på med någon aktivitet som till exempel att bada. Han tror att man i huvudsak umgås med och blir kompis med, de som är ganska lika en själv och talar spontant om att alla hans kompisar till exempel också tycker det är viktigt med betyg. Pontus tror emellertid att han även skulle kunna umgås med de som till exempel spelar tuffa och håller på att förstöra och så, bara man har något gemensamt intresse. Han tror inte att det är den enskilda personen som vill klottra och förstöra utan det är något som händer när denne är i en grupp. Då kan man göra saker man egentligen inte vill göra, bara för att imponera på varandra. Han vet inte riktigt hur det fungerar, men tror att man förstärker något hos varandra när man umgås i grupp.

I framtiden vill Pontus gärna studera och utbilda sig. Läkare eller civilingenjör tycker han låter intressant och kul, men han tror att ens intressen kan förändras mycket under gymnasiet, så han är inte helt säker.

Det framgår att Pontus uppmärksammat att olika slags beteende och värderingar är olika gångbara i olika grupper. Han pekar på att det som medför status i en skolklass kan bli socialt bestraffat i en annan. På samma sätt som Markus menar Pontus att killar håller på och stöka och tramsa mycket i skolan. Han utvecklar resonemanget och menar att stök och trams bland killar främst uppstår när killar är i grupp och således inte kan kopplas så mycket till enskilda individer.

Sammanfattning av porträtteringarna

De tre vertikalt analyserade intervjuerna, som de återges i narrativ form, ger en tydligare bild av hur de åsikter och tankar som presenterades i den horisontella analysen hänger samman mot bakgrund av en enskild persons intervju.

Gemensamt för alla de tre killarnas funderingar är vikten av att vara social, att känna samhörighet med en grupp i skolan. De menar att många killar är stökiga, oengagerade och tramsar i skolan och att detta inverkar negativt på både deras eget och andra killars skolarbete och resultat.

DISKUSSION

Om författarnas förförståelse och värderingar

Då denna studie fokuserat på människors uppfattning av diverse frågor, kommer resultatet givetvis att påverkas av en mängd faktorer. Till exempel kan studien påverkas av författarnas förförståelse av vad som är viktiga frågor att ställa, samt vad som kan tänkas utgöra rimliga svar på en ställd fråga grundat på egna erfarenheter av och uppfattningar om skolan. Under själva intervjun påverkar givetvis vår intervjustil, erfarenhet och så vidare, det sätt på vilket intervjun fortskrider. Vidare kan sättet på vilket killarna reagerar på de ställda frågorna skilja sig mycket från intervju till intervju. Slutligen finns det hot mot validiteten i analysfasen. Detta kan vara hot av typen selektiv perception eller rena feltolkningar; att vår tolkning av ett uttalandes mening inte alls stämmer överens med vad intervjupersonen verkligen ville få fram.

Den första faktorn vi hade att begrunda var våra egna förförståelser av det studerade fenomenet. Vi satte oss ned i syfte att skärskåda oss själva och kom fram till följande: båda författarna hade en ganska intuitiv inställning till såväl det studerade fenomenet som den svenska skolan. Den ena inställningen gick ut på att skolan släpper igenom elever utan att de har inhämtat tillräckliga kunskaper och den andra att eleverna av någon anledning inte tar tillvara de möjligheter de bjuds.

När vi tillsammans reflekterade djupare kring våra inställningar kom vi fram till att den ena grundades i erfarenheter baserade på samtal med ett större antal lärare, skolchefer, släktingar som är lärare och släktingar som har barn i högstadieåldern. Den sammantagna bilden blev av en skola utan tillräckliga resurser för att tillgodose de olika krav på stöd, struktur och individuella hänsyn som kommer från elevgruppen. Känslan blir av en skola som utkämpar ett

kanske redan förlorat krig. Den andra synvinkeln var av en mer ideologisk karaktär, som innebar att skolan någonstans tappat bort delar av sitt syfte och att många av de mål den en gång haft med sin verksamhet verkar ha fallit i glömska. Från att ha varit förmedlare av så mycket utöver ren kunskap (t. ex. värderingar, vikten av uppförande mot såväl vuxna som andra unga) har den gått till att främst förmedla kunskap och kanske även till syvende och sist till att endast förmedla ett betyg. Gemensamt för de båda författarnas resonemang är den överordnade, bakomliggande orsaken till problemen i den svenska skolan måste ligga på en högre nivå än elev, lärare eller skolchef. Under de senaste 40 åren har den svenska skolan varit föremål för aktiviteter som enligt oss skulle kunna liknas vid rena experiment, med omorganiseringar, utprovning av olika betygssystem, personalförändringar, förändringar av pedagogiken o.s.v.

Dessa våra förförståelser och åsikter har vi ständigt haft i åtanke under studiens alla steg; från utarbetande av intervjun till genomförande och analys av densamma samt diskussion av resultaten.

Om undersökningen

Hur killarna upplevt intervjuerna

Merparten av de intervjuade killarna uttryckte att de tyckte det var roligt att bli intervjuade. En del hade funderat kring de här frågorna tidigare och såg en chans att få diskutera detta vidare. Ingen av de intervjuade uttryckte att de uppfattade situationen eller frågorna som obehagliga eller stötande.

Hur författarna upplevt intervjuerna

Under planeringen av intervjuerna anlades ett förhållningssätt som högt prioriterade den intervjuades upplevelse av intervjusituationen. Vår ansats var att intervjun skulle uppfattas som trevlig och givande. I de fall där vi upplevde att ett ämne var känsligt eller på annat sätt svårt att närma sig för en intervjuperson utövade författarna ingen press. Vidare tilläts intervjupersonerna en hög grad av fritt resonering inom ramarna för intervjumallen. I de fall intervjupersonerna upplevdes avvika från ämnet tilläts de göra det i viss utsträckning.

Det är författarnas upplevelse att vi lyckats upprätta en god samarbetsallians i samtliga intervjuer.

Om undersökningens validitet

Vi har genom utarbetande och utprovning av intervjufrågor, intervjustruktur, analysmetoder o.s.v. bemödat oss om att minska så många som möjligt av de faktorer som kan tänkas hota validiteten i undersökningen. Detta avser således det arbete som föregick själva intervjuerna.

Baserat på de reaktioner vi fick från killarna, dels under intervjuerna men även i efterhand, i kombination med författarnas egna upplevelser, menar vi att vi lyckats bra med att få själva intervjun att belysa de frågor vi tänkt. Vi är vidare övertygade om att de medverkande killarna verkligen gett oss så ärliga och rättframma svar som de kunnat.

Det var relativt stora olikheter mellan de miljöer och sammanhang i vilka intervjuerna skedde gällande lokaler, tid för förberedelser (för såväl elever som intervjuare), ljudnivåer och beredskap för uteblivna medverkande. Dock ägde intervjuerna alltid rum utan åhörare och med gott om tid till förfogande. Vår sammantagna bedömning är att undersökningens validitet är god.

Låt oss nu gå vidare till diskussion kring det första intrycket av studiens resultat.

Om undersökningens generaliserbarhet

Denna undersökningens generaliserbarhet är begränsad, annat än som ett rent hypotesgenerativt verk. Urvalet är tämligen litet och det faktum att medverkan var frivillig innebär rimligtvis en intresse-inverkan i det att de killar som deltog förmodligen var sådana som fann ämnet intressant och som dessutom var villiga att tala med en främling om det. Vi kan således ha missat en grupp av killar, som kanske inte är särskilt intresserade av att diskutera ämnet, men som likväl sitter inne på mycket intressant och välbehövlig kunskap. Vidare är det geografiska spannet i denna studie blygsamt, beroende på författarnas begränsade resurser.

Vidare kan det faktum att båda författarna är män noteras. Vi kan bara spekulera i vad detta har inneburit och man kan ställa sig frågan hur svaren skulle sätt ut som författarna hade varit kvinnor.

Vi menar emellertid att denna studie bringat en del ljus över ett hittills tämligen utforskat område och som sådan är den värdefull.

Vid första anblicken

Efter att alla intervjuerna var slutförda satte vi oss ner och gjorde en första osystematisk reflektion över det samlade materialet och de upplevelser vi haft under intervjuerna med de 31 högstadietkillarna. För det första upplevde vi att de allra flesta verkade tycka det var kul att prata om ämnet med oss. För det andra hade merparten också väl genomtänkta och i många fall välformulerade tankar om vad det kan bero på att killar i allmänhet får lägre betyg i grundskolan.

Det första vi reagerade på och var lite överraskade av vad gäller intervjumaterialet, var att många killar uttryckte att de var medvetna om att killar i allmänhet inte gör sitt bästa i skolan,

men att de av en eller annan anledning är nöjda med det. Många verkade mena att det inte spelar så stor roll, vare sig för de själva eller för de flesta andra killar, vad man uträttar eller håller på med under sin högstadietid. Vi fick känslan av att många killar idag bara ser högstadiet som en slags transportsträcka där det inte är så viktigt vad man håller på med.

Vi fick även känslan av att många killar på högstadiet idag upplever att det är lite svårt att planera till exempel läxläsning och läsning inför prov, särskilt då de har andra intressen eller aktiviteter som konkurrerar om deras tid och energi.

Avslutningsvis fick vi i många av intervjuerna känslan av att killarna såg på framtiden med grundinställningen ”det löser sig” utan att de specificerade vad ”det” var eller hur ”det” skulle lösa sig. Med dessa första intryck som bakgrund, kan vi nu gå över till att mer ingående studera förklaringsfamiljerna.

Vad de olika förklaringsfamiljerna innebär

I följande avsnitt ämnar vi diskutera de förklaringsfamiljer undersökningen mynnat ut i, bland annat i relation till den teoretiska bakgrunden, men även med avseende på författarnas ödmjuka syn på saken. Låt oss utgå ifrån den sammanfattning som återfinns i slutet av kapitlet resultat (sid 38).

Många killar är stökiga i skolan och detta påverkar killars resultat i allmänhet

Om man ser till den teoretiska bakgrunden och då den socialkonstruktivistiska teoribildningen i synnerhet, kan man identifiera detta av pojkarna upplevda faktum som ett exempel på ”protestmaskulinitet”, d.v.s. ett sätt för killarna att förhålla sig till den genusstruktur som är rådande i skolan. Enligt Thorne (1993, i Connell 1996) skulle detta ge sig uttryck på så sätt att en del killar söker sin identitet genom att motverka skolans mål och

normer och därför lägger sig till med ett stökigt beteende, medan en del killar anammar skolans normer och använder sig av skolans bjudna medel (skolarbete och betyg) för att konkurrera med varandra och därmed vinna status och identitetskänsla.

Willis (1977, i Bjerrum Nielsen & Rudberg 1991) menar att killars stökbeteende, i de fall det utförs av killar från arbetarklass, kan ses som ett uppror mot auktoriteten i skolan eftersom denna ses som en förlängning av medelklasskulturen. De försöker att inte ge efter inför krav på ordning i klassrummet eller krav på att göra läxorna. De glorifierar istället till exempel fysiskt tungt arbete (som bara riktiga karlar orkar med).

I vår förklaringsfamilj finns det ingen angivelse av vilka killar det är som stökar i skolan. Det går t. ex. inte att uttyda någon koppling till socioekonomisk bakgrund. Det framgår emellertid klart att stökigheten får effekter på fyra plan; för den stökige killen själv, för dem han stör, samt för dem som av olika skäl dras med i det störande beteendet. Dessutom kan de som stör, vilka ibland innehar en hög status, utöva sanktioner mot dem som inte delar deras beteende. På vilket sätt den här allmänna stökigheten påverkar lärarnas arbetsmiljö och deras uppfattning av killarna framgår inte klart. Emellertid ger ett par av killarna uttryck för att lärarna får ett tidigt negativt ”första intryck” av gruppen ”killar i skolan” och att detta intryck hänger med under högstadietiden.

Många killar har bristande framförhållning och är dåliga på att planera

Många av killarna ger uttryck för att de nu, i årskurs nio, har lättare än vad de hade tidigare för att i egen regi sköta uppgifter som läxläsning och planering av sitt skolarbete. De använder sig av uttryck som ”förr”, ”när man var yngre” eller ”tidigare, när man var mindre” och talar då om tiden ett eller två år tillbaka. Detta är intressant då de genom att använda de här speciella uttrycken tycks indikera att de själva upplever att de varit med om en stor personlig förändring under en relativt sett kort period. Det här sammanfaller med vad kognitiva

(Flavell, 1993) och psykobiologiska utvecklingsteorier säger att vi har att förvänta oss av den här tiden. Det framgår emellertid att många av de intervjuade fortfarande tycker det medför svårigheter att själva behöva planera och ta ansvar. Detta framgår på två nivåer – på en lägre nivå är det problematiskt att själva behöva ansvara för dels läsläsning och dels hantera det ökade individuella ansvaret som åläggs eleverna när lärarna antingen inte har tid eller när skolarbetet blir mer ostrukturerat. På en högre nivå är det problematiskt att behöva tänka långt framåt och redan nu handskas med att ens val nu kanske har konsekvenser år in i framtiden.

Enligt Lpo-94 (Skolfs1994:1) framgår att det yttersta ansvaret för urval av relevant kunskap och tillämpandet av metoder för att tillägna sig denna ytterst ligger på elever och lärare i samarbete. Mot bakgrund av vad killarna själva säger och vad de teorier vi ovan redogjort för menar, kan man fråga sig i vilken utsträckning killar i den här åldern faktiskt är betjänta av ett sådant ökat eget ansvar.

Många killar har en instrumentell syn på såväl skolarbete som betyg

En dryg fjärdedel (8 av 31) av killarna ger uttryck för vad som av författarna bedömts vara en instrumentell syn på skolarbete och betyg under högstadiet. Det här synsättet präglas av inställningen att det viktiga med högstadiet är att det ska resultera i ett betygsvärde som matchar det som krävs för att bli antagen till det önskade gymnasievalet. Utöver detta tillmäts skolarbete och betyg inget större värde. De här killarna kopplar inte betyg eller prestation i skolan till sin självkänsla eller självbild – det får inga negativa konsekvenser, som de ser det, att inte göra sitt bästa eller att inte få särskilt bra resultat. De själva pekar också på en väsentlig skillnad i killars och tjejers sätt att resonera kring det här, där tjejerna bryr sig i en avsevärt högre utsträckning. Vidare frodas inställningen ”jag gör vad jag måste – inte mer”. Det här yttrar sig i ett uttalat strategiskt förhållningssätt gentemot prov och betyg. Inför till

exempel provtillfällen gör de en bedömning av vilken insats som krävs för att klara provet och anpassar sin studieinsats därefter:

”... kanske jag tittar lite på böckerna dagen innan och sen har man en sån snabbinläsning minuterna innan provet, det brukar funka...”

– Niklas, årskurs 9

Tidigare studier visar att duktighet i skolan för många killar inte är en positiv norm och de killar som är duktiga är detta på ett ganska instrumentellt sätt (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991). Det här fenomenet kan skönjas hos en grupp killar som här representeras av den citerade Niklas. Låt oss så granska fenomenet och dess tänkbara implikationer genom ett tankeexperiment. Vi utgår från Niklas som nedan får agera representant för den här förklaringsfamiljen. Vad kan det få för konsekvenser att Niklas under högstadiet har lärt sig att det räcker med en minimal studieinsats för att klara skolan på ett för honom acceptabelt sätt? För det första har Niklas inte tillägnat sig någon nämnvärd studievana, han har ju lärt sig att ”snabbinläsning minuterna innan provet” brukar fungera. Ett sådant förhållande till inlärningsprocessen kan få konsekvenser även för Niklas kunskapsutveckling och han riskerar att lämna grundskolan utan att ha ”inhämtat tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att kunna träffa väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning”, vilket läroplanen pekar på som ett av de viktiga målen att sträva mot (Skolfs 1994:1). Dessutom skulle Niklas kunna bli påverkad på ytterligare ett sätt, nämligen i det att han tillägnar sig ett förhållningssätt till studier och arbete som innebär att han klarar sig utan att nämnvärt behöva vare sig engagera eller anstränga sig. Ett sådant förhållningssätt skulle rimligtvis kunna tänkas ligga honom i fatet om han skulle vilja bedriva studier på såväl gymnasienivå som högskolenivå, eller för den sakens skull i ett framtida yrke.

Killar bryr sig inte så mycket om skolan generellt sett

Nästan tre femtedelar av de intervjuade killarna uttrycker att de själva eller killar generellt inte bryr sig så mycket om skolan, tar det som det kommer, är slappare eller är mer nonchalanta än tjejer. Hälften av de här killarna uttrycker att de inte bryr sig i konjunktion med att de hellre gör något annat som är roligare, som till exempel håller på med någon idrott, träffar kompisar eller ägnar sig åt ett intresse. Den andra hälften uttrycker att de själva eller killar generellt inte bryr sig så mycket om skolan och ger ingen närmare förklaring till hur detta kan komma sig. Många av de intervjuade ger uttryck för att ett omfattande datorspelande och då särskilt onlinespel, är något som tar mycket tid (och ofta innebär att ett bort- eller nedprioriterande av till exempel skolarbete) för många killar på högstadiet. I de här spelen skapar man en identitet på ett virtuellt plan och är fri från många av samhällets normer, moral och begränsningar.

Att ibland prioritera andra aktiviteter än studier är både sunt och vanligt. Det vore inte realistiskt att förvänta sig att killar i tonåren, med allt vad det innebär, skulle sätta skolan framför allt annat. Så på vilket sätt kan då det här vara problematiskt? Om det faktum att många killar inte bryr sig så mycket om skolan senare i livet kommer att innebära en begränsning av deras möjligheter och att de subjektivt upplever detta som negativt, då kan det bli ett problem. Om killarna inte har några utbildningsmässiga ambitioner är det inte ett problem på det här planet, men om attityden även kommer att gälla inom andra former av engagemang som till exempel förvärvsarbete, kan det återigen bli problematiskt. Det är i sammanhanget värt att uppmärksamma att förvärvsarbete som ett alternativ till utbildning håller på att försvinna. Allt fler arbeten kräver någon slags examina eller utbildning.

Värt att notera här är att nästan alla som uttrycker att de prioriterar roligare saker på skolans eller skolarbetets bekostnad kommer från industriellt präglade orter. Killarna från akademiskt präglade orter uttrycker inte på samma sätt att de prioriterar *bort* skolarbetet utan snarare att

de prioriterar *ned* det, på grund av att de har så mycket att göra. Den här kategorin killar återfinns under nästa förklaringsfamilj.

Många killar hinner eller orkar inte lägga ner den tid på skolarbete som de hade önskat

Ett fullspäckat schema som rymmer idrottsutövning, musikspelande, att umgås med kamrater och dessutom skolarbete kan vara påfrestande för många. Merparten av killarna som uttryckte de här åsikterna kom från akademiskt präglade orter. Vi väljer emellertid att inte dra några stora växlar på detta, utan nöjer oss med att konstatera att vissa killar har en mycket aktiv fritid och att detta ibland får konsekvenser för dem, bland annat i skolarbetet.

Killar och tjejer behandlas olika i skolan

Det är oklart vilka effekter den upplevda olikheten i bemötande och behandling får. Käller (1990, i Öhrn 2002) beskriver hur killar som en dominanshandling gör kraftigare avgränsningar mot tjejer i klassrumssituationen. Att en del killar upplever att de behandlas olika skulle kunna vara en förlängning av det här mönstret till intervjusituationen. Bjerrum Nielsen och Rudberg (1991) beskriver motståndsstrategier som ett sätt för elever att ”skapa frirum” i skolan. Tjejernas strategier är mer subtila än killarnas – medan en kille kan tramsa och störa kan en tjej diskret sitta och sura på lektionen och inte göra något.

Vad gäller inställningen att ”tjejer får bättre betyg bara för att de är tjejer” ställs frågan i ”Läroplanerna i praktiken” (Skolverket, 1999) om kanske de bedömningsmetoder och bemötande som finns inom skolan premierar tjejers förhållningssätt. I en engelsk studie från 1999 av Younger, Warrington och Williams (i Björnsson 2005) som undersöker mönster i klassrumsinteraktionen hos ungdomar i årskurs elva uttrycker lärare i intervjuer att killar får mer stöd på grund av deras stökighet och på grund av att de i lägre grad än tjejer söker stöd.

Vilka effekter den upplevda orättvisan har går inte att klarlägga i vår studie. Frågan om tjejer särbehandlas i förhållande till killar eller om bedömningsmetoder och bemötande inom skolan premierar tjejer måste i så fall utredas vidare.

Det är viktigt att likna varandra på något sätt

Erling och Hwang (2001) tar upp frågan om ”att få vara med eller inte” som en av ungdomstidens mest centrala. Att få uppleva tillhörighet och känslan av att passa in utgör en stark drivkraft till att försöka uppföra sig eller till att uttrycka sig på sådana sätt som möjliggör detta. Beroende på vilken grupp som upplevs vara eftersträvansvärd att tillhöra kan killarna agera på olika sätt. En del kan anamma en nonchalant inställning till skolan och skolarbete för att de känner att det inte är accepterat att göra på något annat sätt.

Resonemanget är synonymt med vad Phoenix (2003) beskriver i sin artikel ”Neoliberalism and Masculinity” i *Youth & Society*. Där talar hon om fenomenet anti-plugg kultur som utbredd bland unga killar i pubertetsåldern. Många av killarna i vår studie uttrycker liknande åsikter, ibland med tillägget att ”det var vanligare när man var yngre”. Det är mer ok för en kille i årskurs nio att ”vara sig själv” än det är för en kille i till exempel årskurs sju eller åtta.

Helt klart är emellertid att strävan efter att bli accepterad och strävan efter tillhörighet fortfarande är viktiga teman för ungdomar i slutet av högstadiet och att detta kan innebära negativa effekter för skolarbetet om dessa strävande riktas mot grupper där nonchalans mot skolan ses som något positivt. Ett flertal av de intervjuade kopplar samman gruppen ”de populära” med tendenser till att inte bry sig om skolan så mycket.

Vikten av betyg

Det finns killar i högstadiet som tycker att betyg inte är viktiga. Det finns även killar som tycker att betyg är mycket viktiga. Dessa två fakta är inga förklaringar i sig, eftersom en kille

som inte tycker att betygen är viktiga likväl kan prestera och ha höga betyg beroende på press hemifrån eller liknande. Detsamma gäller killar som tycker att betygen är viktiga – de behöver inte för den sakens skull prestera bra. Dessutom råder oklarhet vad begreppet *viktigt* betyder i sammanhanget. Författarna hade en tanke under intervjustruktureringen, men under analysen visade det sig att killarna själva lägger en mängd olika sorters vikt på betyg. En del menar att de är viktiga på ett instrumentellt sätt, vilket vi tidigare diskuterat, medan andra knyter underliggande värden till prestation och betyg.

Förklaringsfamiljen präglas av stor otydlighet och diskvalificeras därför som förklaring. Emellertid kan betygens roll i samhället och i utbildningssystemet diskuteras. Det finns några olika funktioner betyg fyller – de kan fungera som sorteringsinstrument till arbete, högre utbildningar etc. De kan också fungera som ett mått på kunskap, både för individen själv i det att den egna kunskapsutvecklingen kan följas och utvärderas och för utbildarna i det att inlärningsbehov kan identifieras och framsteg följas.

I dagens politiska debatt kan olika betygsrelaterade strömningar identifieras. En går i huvudsak ut på att elever i grundskolan ska betygsättas så lite och så sent som möjligt och den andra innebär fler betyg tidigare i skolan. Vissa menar att betyg inte är ett bra instrument för att mäta kunskap medan andra menar att betyg borde införas på fler områden än de ämnesmässiga. Vi återkommer till detta i vår avslutande diskussion.

Föräldrarnas engagemang

Det är uppmuntrande att så många av killarna upplever att de får stöd och hjälp med skolarbetet hemifrån. Brist på engagemang hemifrån kan alltså inte ses som en förklaring till killarnas relativt sämre betyg.

”Det löser sig”

Individuationsprocessen under adolescensen är en process som ofta tidsmässigt infaller under högstadiet. Mot bakgrund av hur Blos (1962) beskriver adolescensens känslor av ensamhet, övergivenhet och förvirring när den unge blir medveten om framtiden på ett annat sätt än vad han tidigare varit och tvingas överge sin barndoms känslor av omnipotens, kan vi förstå ”det löser sig” attityden som en reaktion på detta. Den kan ses som ett försök att skapa trygghet och stabilitet i en oviss tillvaro. Enligt en rapport från skolverket (2004), där resultat från PISA 2000 sammanställs, visas att killar i 15-årsåldern hyser en markant högre tilltro till sin egen förmåga till inläring i relation till både tjejer och vid internationella jämförelser med OECD-länder.

Vi kan utifrån vår studie inte uttala oss om orsaker till den här attityden men vi kan likväl identifiera den som medverkande i ett växelspel med våra andra förklaringsfamiljer. En direkt följd av ”det löser sig” -attityden kan till exempel vara att inte bry sig så mycket om skolan.

Vad porträtten kan belysa

I huvudsak är de tre porträtten menade att för läsaren ge en integrerad bild av hur en intervjupersons tankar och föreställningar kan hänga samman. Istället för de koncentrerade meningarna i den horisontella analysen får läsaren möjlighet att följa en berättelse och att skapa sig själv en bild av det råmaterial undersökningen bygger på.

Sammanfattande diskussion och förslag till framtida forskning

Vi har diskuterat den horisontella analysens nio förklaringsfamiljer och presenterat de tre porträtten sprungna ur den vertikala analysen. Det är nu upp till läsaren att avgöra vilken eller

vilka kombinationer av förklaringar som utifrån detta bäst kan tydliggöra varför killar får sämre betyg än tjejer. Författarna vill emellertid betona följande iakttagelser:

För det första: vi har tidigare tagit upp att mängden socialisation tycks ha minskat i takt med att individen får större frihet och ansvar för sin egen individuation och liberalisering och som vi antytt tidigare så har det på relativt kort tid skett en stor förändring inom skolväsendet i Sverige som representerar detta. Pedagogiska metoder har bytts ut, omstruktureringar har skett och mycket av ansvaret har flyttats från den *utlärande* – skolan, till den som *ska lära sig* – eleven. Tanken bakom denna individens frihet och möjlighet är god, men man lär inte någon simma genom att slänga i dem i den djupa delen av bassängen först.

För det andra: vi vill uppmärksamma den instrumentella inställningen till betyg som påträffats i denna undersökning. Hur och var uppstår ett sådant förhållningssätt till lärande och eget arbete? Vi tror inte att eleverna inträder i skolvärlden med den här inställningen – den är troligtvis någonting som växer fram under tiden i skolan. Detta är oroande och bör undersökas vidare.

För det tredje: vår undersökning indikerar att det finns någonting som påminner om Phoenix begrepp ”antipluggkultur” även i Sverige. Detta bör undersökas vidare.

För det fjärde: som det ser ut nu får elever i dagens grundskola betyg från och med årskurs åtta. Mot bakgrund av vad som framgår i den tidigare diskussionen där många killar uttrycker att de inte inser att det de gör (eller inte gör) i skolan faktiskt har konsekvenser för deras framtid förrän i årskurs åtta eller nio och dessutom upplever en allmän svårighet med att planera, menar författarna att det finns all anledning att se över betygssystemet och dess användning. Det är inte orimligt att tänka sig att en tidigare erfarenhet av någon form av omdöme skulle kunna skapa en annan inställning till att prestera i skolan och en känsla av utvärdering snarare än bedömning.

För det femte: en tendens som bör uppmärksammas är det ökande datorspelet. Speciellt de så kallade onlinespelen i vilka man vanligtvis skapar virtuella identiteter.

Identitetsskapandet är centralt under adolescensen och att kunna skapa och prova olika identiteter i säkerhet bakom datorskärmen kan vara lockande för många. Problemet relaterat till skolan är inte identitetsleken i sig, utan att spelen kan ta otroligt mycket tid i anspråk.

För det sjätte: om det nu är så att många killar har svårt att planera sina studier kan det vara förtjänstfullt att möta dem i detta. På många håll i landet finns det "läxläsningshjälp" där äldre ungdomar hjälper yngre att läsa läxorna. Effekterna av detta och möjligheterna att implementera i större omfattning bör undersökas vidare.

För det sjunde och sista: låt oss återgå till det ursprungliga faktum som föranlett denna undersökning – att killars betyg blir sämre och sämre i jämförelse med tjejernas i grundskolan. Detta är statistiskt säkerställt och måste dessutom bero på någonting – och det är väl ingen som på allvar tror att killar är dummare än tjejer?

REFERENSER

- Allwood, C.M. & Erikson, M.G. (1999). *Vetenskapsteori för psykologi och andra samhällsvetenskaper*. Lund: Studentlitteratur
- Berge, B-M. (1999). The maternal nurturance trap. I Björnsson, M. *Kön och skolframgång: tolkningar och perspektiv*. Myndigheten för skolutveckling, Skolverket
- Bjerrum Nielsen, H. & Rudberg, M. (1991). *Historien om pojkar och flickor: könsocialisation I ett utvecklingspsykologiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur
- Björnsson, M. (2005). *Kön och skolframgång: tolkningar och perspektiv*. Myndigheten för skolutveckling, Skolverket
- Blos, P. (1962). *On adolescence*. New York: The Free Press
- Connell, R.W. (1999). *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos
- Connell, R.W. (2003). *Om genus*. Göteborg: Daidalos
- Connell, R.W. (1996). *Teaching the boys: new research on masculinity and gender strategies for schools*. Teachers College Records, 98, 206-235
- d'Elia, G. (2003). *Kognitiv psykoterapi – ett samarbetsprojekt med patienten*. Stockholm: Norstedts Tryckeri AB
- Erling, A & Hwang, P. (red) (2001). *Ungdomspsykologi. Utveckling och livsvillkor*. Stockholm: Natur och Kultur
- Forneng, S. (2005). *Olika utbildningsvägar för män och kvinnor*. Högskoleverket: Statistik och analys
- Kryger, Niels. (1990). Drengepaedagogik? I Öhrn, E. *Könsmönster I förändring? –en kunskapsöversikt om unga I skolan*. Skolverket
- Käller, K. (1990). Fostran till andrarang. En studie av dominansprocessen vid skolstart och via vägar genom utbildningssystemet ur ett kvinnovetenskapligt perspektiv. I Öhrn, E. *Könsmönster i förändring? – en kunskapsöversikt om unga i skolan*. Skolverket.
- Kvale, S (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Mac an Ghail, M. (1994). The making of men. Masculinities, sexualities and schooling. I Björnsson, M. *Kön och skolframgång: tolkningar och perspektiv*. Myndigheten för skolutveckling, Skolverket
- Phoenix, A. Neoliberalism and Masculinity i *Youth och Society* Vol 36 No.2 December 2003.
- SKOLFS 1994:1 ”Förordning om läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet”. [<http://www.skolverket.se/skolfs?id=258>]

Skolverket (1995). Studieresultat och social bakgrund – en översikt över fem års forskning. Skolverkets monografiserie

Skolverket (1999). Läroplanerna i praktiken. Rapport nr. 175.

Skolverket (2001). Utan fullständiga betyg – varför når inte alla elever målen?. Rapport nr. 202

Skolverket (2004). Pisa 2003 - svenska femtonåringars kunskaper och attityder i ett internationellt perspektiv. Rapport nr. 254

Thorne, B (1993). Gender Play: Girls and Boys in School. I Connell, R.W. *Teaching the boys: new research on masculinity and gender strategies for schools*. Teachers College Records, 98, 206-235

Younger, M., Warrington, M. & Williams, J. (1999). The gender gap and classroom interactions: reality and rethoric?. I Björnsson, M *Kön och skolframgång: tolkningar och perspektiv*. Myndigheten för skolutveckling, Skolverket

Utbildningsdepartementet (2004). Könsskillnader i utbildningsresultat. Fakta, mönster och perspektiv. Utbildningsdepartementets skriftserie, rapport nr. 7.

Wittgenstein, L. (1992). *Filosofiska undersökningar*. Stockholm: Thales

Öhrn, E. (2002). *Könsmönster I förändring? – en kunskapsöversikt om unga i skolan*. Skolverket

BILAGA 1

Utdrag ur Skolfs 1994:1 "Förordning om läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet".

2.2 Kunskaper

Skolan skall ansvara för att eleverna inhämtar och utvecklar sådana kunskaper som är nödvändiga för varje individ och samhällsmedlem. Dessa ger också en grund för fortsatt utbildning.

Skolan skall bidra till elevernas harmoniska utveckling. Utforskande, nyfikenhet och lust att lära skall utgöra en grund för undervisningen. Lärarna skall sträva efter att i undervisningen balansera och integrera kunskaper i sina olika former.

Mål att sträva mot

Skolan skall sträva efter att varje elev

- utvecklar nyfikenhet och lust att lära,
- utvecklar sitt eget sätt att lära,
- utvecklar tillit till sin egen förmåga,
- känner trygghet och lär sig att ta hänsyn och visa respekt i samspel med andra,
- lär sig att utforska, lära och arbeta både självständigt och tillsammans med andra,
- befäster en vana att självständigt formulera ståndpunkter grundade på såväl kunskaper som förnuftsmässiga och etiska överväganden,
- tillägnar sig goda kunskaper inom skolans ämnen och ämnesområden, för att bilda sig och få beredskap för livet,
- utvecklar ett rikt och nyanserat språk samt förstår betydelsen av att vårda sitt språk,
- lär sig att kommunicera på främmande språk,
- lär sig att lyssna, diskutera, argumentera och använda sina kunskaper som redskap för att
- formulera och pröva antaganden och lösa problem,
- reflektera över erfarenheter och

- kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden,

- inhämtar tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att kunna träffa väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

Mål att uppnå i grundskolan

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola

- behärskar det svenska språket och kan lyssna och läsa aktivt och uttrycka idéer och tankar i tal och skrift,
- behärskar grundläggande matematiskt tänkande och kan tillämpa det i vardagslivet,
- känner till och förstår grundläggande begrepp och sammanhang inom de naturvetenskapliga, tekniska, samhällsvetenskapliga och humanistiska kunskapsområdena,
- har utvecklat sin förmåga till kreativt skapande och fått ett ökat intresse för att ta del av samhällets kulturutbud,
- har en förtrogenhet med centrala delar av vårt svenska och nordiska och västerländska kulturarv
- har kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia,
- kan utveckla och använda kunskaper och erfarenheter i så många olika uttrycksformer som möjligt som språk, bild, musik, drama och dans,
- har utvecklat förståelse för andra kulturer,

- kan kommunicera i tal och skrift på engelska,
- känner till grunderna för samhällets lagar och normer och vet om sina rättigheter och skyldigheter i skolan och i samhället,
- har kunskaper om länders och världsdelaars ömsesidiga beroende av varandra,
- känner till förutsättningarna för en god miljö och förstår grundläggande ekologiska sammanhang,
- har grundläggande kunskaper om förutsättningarna för en god hälsa samt har förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan och miljön,
- har kunskaper om medier och deras roll,
- kan använda informationsteknik som ett verktyg för kunskapssökande och lärande och
- har fördjupade kunskaper inom några ämnesområden efter eget val.

BILAGA 2

Informationsbrev riktat till skolornas rektorer.

Bästa [Namn på skolans rektor],

Christian Servin och Jerry Leijon heter vi och studerar termin 9 vid psykologutbildningen vid Lunds universitet. Vi håller för närvarande på med vårt examensarbete där vi bland annat intresserar oss för den tydliga skillnaden mellan pojkars och flickors betyg från grundskolan varför vi nu vänder oss till dig med en förhoppning om att du vill hjälpa oss.

Lite bakgrund

Nyligen presenterade Mats Björnsson vid myndigheten för skolutveckling sin rapport "Kön och skolframgång: Tolkningar och perspektiv". I den belyser han hur pojkarna i grundskolan mer och mer sackar efter vad gäller skolprestationer. Han tar även upp en rad tänkbara förklaringar till detta varav en är förekomsten av något man kan förklara som en "anti-pluggkultur". Begreppet kommer från Storbritannien (Phoenix 2003) och innebär att de manliga idealen i dagens samhälle står i konflikt med de krav som ställs på eleverna i den moderna skolan. Bland annat kom Phoenix fram till att flit i skolan förknippas med svaghet hos många pojkar och därför blir socialt bestraffat. Det är huruvida ett sådant fenomen också finns i Sverige som vi skulle vilja undersöka.

Tillvägagångssätt

Vår ansats är kvalitativ och vi skulle vilja genomföra ett tiotal strukturerade intervjuer med elever från årskurs 9 på din skola. Vi tänker oss att intervjuerna kommer att ske under januari 2006.

Vårt arbete kommer att ske i enlighet med Lunds universitets samt Sveriges psykologförbunds forskningsetiska principer, vari bland annat konfidentialitet och integritetsfrågor behandlas.

Vår förhoppning

Vi hoppas att du är intresserad av detta och vi skulle vara tacksamma om du har möjlighet att hjälpa oss. Vi kommer att återkomma till dig via e-post om någon vecka, då vi kan berätta mer om hur vi tänkt oss, vad vi behöver din hjälp med och övriga detaljer som du kan tänkas vara intresserad av. Har du frågor dessförinnan är du givetvis varmt välkommen att höra av dig till oss!

Kontaktinformation

[Borttagen]

Med vänliga hälsningar,

Christian Servin

Jerry Leijon

BILAGA 3

Informationsbrev riktat till elevers föräldrar.

Hej!

Christian Servin och Jerry Leijon heter vi och studerar termin 10 vid psykologutbildningen vid Lunds universitet. Vi håller nu på med vårt examensarbete där vi intresserar oss för skillnaden mellan pojkars och flickors betyg från grundskolan.

Det som väckte vårt intresse för frågan var den rapport som Mats Björnsson vid myndigheten för skolutveckling nyligen publicerade, som heter "Kön och skolframgång: Tolkningar och perspektiv". I den belyser han hur pojkarna i grundskolan mer och mer sackar efter vad gäller skolprestationer.

För att försöka hitta en förklaring till detta har vi beslutat att genomföra intervjuer med elever som går årskurs 9 på högstadiet. Vi är nyfikna på hur inställningarna till skolan och skolarbete ser ut inom den här gruppen.

Intervjuerna är strukturerade och riktar sig till killar i årskurs 9. I korthet vill vi fråga dem vad **de** tror det beror på att tjejer generellt sett får bättre betyg än killar på högstadiet. Vi vill ställa frågor om vad de anser skiljer killar och tjejer åt vad gäller, läxor, ambitionsnivå i skolan etc. Vi vill även fråga om deras inställning till skolan, "att plugga", deras tankar om betygens betydelse för deras framtid etc.

Vårt arbete kommer att ske i enlighet med Lunds universitets samt Sveriges psykologförbunds forskningsetiska principer, vari bland annat konfidentialitet och integritetsfrågor behandlas.

Inga uppgifter om vilka som har deltagits kommer att lämnas ut.

Vi tror att varje intervju kommer att ta ungefär 45 minuter.

Vår handledare heter Margot Bengtsson och är fil. Dr., docent och universitetslektor och forskar inom genuspsykologi på Lunds universitet.

Margot Bengtsson går att nå på telefon [Borttaget].

Om ni har frågor angående vårt upplägg eller tillvägagångssätt så bifogar vi kontaktinformation nedan.

Med vänliga hälsningar

Christian Servin och Jerry Leijon

BILAGA 4

Den använda intervjustrukturen.

Intervjumall

Förberedande information:

- Presentation av sig själv – Vem är jag?
- Allmän information – konfidentialitet och hur informationen ska användas

Inkörsport till själva intervjun:

- Lite kort vad vi tänker fråga om – Skolan, betyg, pluggande, fritid, vad killar och tjejer tycker och tänker

Tema ”Skolan, betyg, pluggande, skillnader killar / tjejer”

Tanken med detta tema är att fånga elevernas uppfattningar om skolans och skolarbetets vikt och betydelse för dem och även deras subjektiva uppfattning om vad som skiljer killar och tjejer åt.

- ”Det har visat sig att tjejer får bättre betyg än killar i grundskolan och man har inte riktigt kommit fram till varför ännu. Så jag undrar vad du tänker om det här?”
 - Vad tycker du om de olika skolämnena? Vad är roligast / tråkigast? Vad är lättast och vad är svårast?
 - Vad tycker du om lärarna i de olika ämnena? Vad tycker du till exempel om idrottsläraren? Vad tycker du om svenskläraren? Vad gör lärarna som får dig att tycka bättre om den ena än den andra?
 - Hur noggrann är du när du gör läxor? Hur viktigt är det att göra läxor för dig? Hur mycket tid lägger du ned?
 - Hur gör du om du ska ha prov i ett ämne?
 - Händer det att morsan eller farsan eller någon annan hjälper dig med läxorna någon gång?
 - Vad har du för betyg i svenska, engelska, matte och idrott?
 - Händer det att någon påminner dig ofta om att göra läxorna?
 - Vad tycker du det finns för skillnader på tjejer och killar när det gäller [ovanstående]? (påfyllnadsfrågor om likheter/olikheter)
 - Tjejer och killars intressen?

Tema ”Fritid, intressen”

Detta tema är tänkt att belysa vad killar gör på sin fritid, när de inte är sysselsatta av skolarbete. Vi vill även undersöka om killar läser väldigt lite (vilket antytts i diverse rapporter), samt om de spelar mycket dator- och TV-spel.

- Jag är också lite nyfiken på vad du gör när du inte är i skolan. Vad gör du på din fritid till exempel och vad tycker du är intressant?

- Vad är det som gör att du fastnade för det här intresset?
- Finns det andra saker som du skulle tänka dig att hålla på med?
- Finns det någonting som du absolut inte skulle kunna tänka dig att hålla på med?
- Vad tycker du om att till exempel läsa böcker?
- Hur mycket läser du? (Hur mycket av det är utanför skolan?)
- Vad läste du senast för något?
- Vad tycker du om till exempel datorspel eller TV-spel? Vad spelar du för något? Hur mycket spelar du?
- När började du spela?
- Vad finns det för skillnader på vad tjejer och killar gör på fritiden?

Tema ”Hur en kille ska / inte ska vara”

Här är meningen att vi ska komma närmare elevernas tankar kring hur en kille ska vara, vad det finns för normer och hur dessa kommit till. Även vikten av normuppfyllelse är intressant.

- Jag undrar också lite om hur de är att vara kille på högstadiet idag? Hur är man i din klass till exempel? Finns det en typisk slags kille man kan vara? Till exempel – Hur är man på rasterna eller i klassrummet eller när man är med kompisar?
 - Finns det några slags regler för hur man ska vara som kille? Vad händer om man inte följer de reglerna? Vad tycker andra killar om en då? Vad tycker tjejerna?
 - Hur kom de här reglerna till? Vem bestämmer hur man ska vara?
 - Hur är det viktigt för dig att vara?
 - Vad händer om man inte är så? Vad tycker de andra i klassen om dig (en) då?
 - Hur tycker tjejerna i din klass att killar ska vara? Hur pass viktigt är det vad de tycker?
 - Finns det någon skillnad på hur killar och tjejer ska vara? Vad beror det på?
 - Vad spelar det för roll att det är skillnad på killar och tjejer?
 - Vad hade hänt om de här skillnaderna inte hade funnits?

Tema ”Bekantskapskrets, vänner och vad man gör tillsammans”

Slutligen vill vi med detta tema undersöka vilken vikt man lägger på bekantskapskretsen. Om det kanske finns attityder som förmedlas via bekantskapskretsen som styr vad man tycker, gör klär sig och så vidare.

- En annan sak som jag undrar lite över är vad man gör när man umgås med sina vänner?
 - Vilka brukar du umgås med på fritiden och i skolan – är det någon skillnad?
 - Vad är det som gör att du umgås med just dem?
 - Hur viktigt är det vilka man umgås med? Vad skulle till exempel hända om du umgicks med någon ur en [tidigare nämnda negativa / positiva kategorier]?
 - Finns det några som du skulle vilja umgås med, men inte gör just nu?
 - Finns det några som de flesta inte vill umgås med? Varför?
 - Tycker du att det är skillnad mellan killars och tjejers sätt att resonera kring detta? Är det olika viktigt?

Generella följdfrågor

Vi kommer att använda oss av ett öppet, sokratiskt förhållningssätt i våra intervjuer. Vi kommer således att ställa flertalet följdfrågor av karaktären:

- Hur tänker du kring detta?
- Kan du ge något exempel?
- Vill du berätta lite mer om detta?
- Hur kan det komma sig?
- Etc.

Övrigt

Om vi misstänker att vi samtalar med en elev som är utsatt, känner sig kränkt eller dylikt, kommer vi att ta hänsyn och ställning till detta under intervjun. Vi kommer då att anpassa frågor och förhållningssätt därefter. Intervjun måste ses som en positiv och intressant upplevelse för eleverna, och inte uppfattas som jobbig, snokande, uthängande eller dylikt.